№ 135 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 24 ՅՈՒՆԻՍԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 24 ՅՈՒՆԻՍԻ № 135

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՅՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ
6 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել ճաւ. իրճ ճասցեճ, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով):

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.: Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°" ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում:
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

„Մշակի" խմբագրութիւնը յիշեցնում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են 5-ական րուբլի, չուշանալ ուղարկել մնացորդ 5 րուբլին, որպէսզի յուլիսի 1-ից լրագրի առաքման գործում ընդհատում տեղի չունենայ:

Ծանր և երկարատև հիւանդութիւնից յետոյ՝ յունիսի 21-ին վախճանվեց

Աւետիս Բաբայեան ԲԱՀԱԹՐԵԱՆՑԸ,

որի մասին խորին կսկիծով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին հանգուցեալի ամուսինը՝ ՄԱՐԹԱ ՍԱՐԳՍԵԱՆ և որդին՝ ԲԱՀԱԹՈՒՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԲԱՀԱԹՐԵԱՆՆԵՐԸ: Թաղումը այսօր, հինգշաբթի, յունիսի 24-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին (Ճավճավաձեվսկայա փող. № 1, բնակար. № 15) դէպի Ջրկինեանց եկեղեցին, իսկ այնտեղից Խօջիվանքի գերեզմանատունը: 764.

Մարիամ Աւետիսեան և Միքայէլ Կարապետեան ՆԱՖԵԱՆՆԵՐԸ խորին կսկիծով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին՝ առաջինն իր թանգագին հօր, իսկ երկրորդն իր սիրելի աներոջ՝

Աւետիս Բաբայեան ԲԱՀԱԹՐԵԱՆՑԻ

մահվան մասին, որ տեղի ունեցաւ ծանր և երկարատև հիւանդութիւնից յետոյ: Թաղումը այսօր, հինգշաբթի, յունիսի 24-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին (Ճավճավաձեվսկայա փող. № 1, բնակ. № 15) դէպի Ջրկինեանց եկեղեցին, իսկ այնտեղից Խօջիվանքի գերեզմանատունը: 765. 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

Բանկի պողպատեայ զրահաւոր պահարանում վարձու տրվում են ՎՏԱՆԳԻՑ ԱՊԱՀՈՎ ԱՐԿՂՆԵՐ զանազան մեծութեան՝ թանգագին իրեղէններ պահելու համար, 3 ամիս և աւելի ժամանակով, 7-ից մինչև 30 րուբլի տարեկան վարձագնով:
Տպագրված կանոնները կարելի է ստանալ բանկում:
(հ.) առ. 671. 4—4

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՈԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
8 կ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր փաթեթը (րուլօ):
Ունի պահեստներ Ռուսաստանի բոլոր մեծ քաղաքներում:
ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Գօլօվինսկի պր., 21, Արտիստ. Ընկ. շինութ.
Տէլէֆօն № 355.
ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՁՐԻ
(հ.-շ.) (ա.) 310. 50—27

ՀԱՋԻՔԷՆԴՈՒՄ
ԲԺ. Ի. Գ. ՍԻԲՐՕՎԻՉ
Ընդունում է հիւանդներին ներքին, երեխայոց և ջղային հիւանդութ.:
Բժշկութիւն էլէքտրականութեամբ: Ամարանոց Զիգիանիի:
(և. հ. կ.) առ. 753. 3—2

ԴԱՒԱՆԱՆՔՆԵՐԻ ՇՓՈԹ

III

Դաւանանքը հասարակական և քաղաքական գործողի սրբութիւնն է, նրա ոյժի էութիւնը, նրա եռանդի ներշնչումը:

Ինչպէս հաւատացող մարդը իրան զոհում է կրօնի համար, այնպէս էլ անկեղծ և անձնուէր հասարակական գործողը տանում է ամենածանր զրկանքներ իր դաւանանքի անխախտելիութեան համար:

Դաւանանքը այն թանգագին սեփականութիւնն է, որը պէտք է գերագասօրէն խնամվի և պաշտպանվի:

Այո, այդպէս:

Եւ այդ պատճառով ոչ մի բան այնքան զզուելի, այնքան վրդովեցնող չէ, որքան այն, երբ դուք ականատես էք, թէ ինչպէս մարդիկ խաղում են դաւանանքների և դրօշակների հետ, փոխում են նրանց և դէն շպրտում ինչպէս ձեռնոցներ, բարձրացնում և խոնարհեցնում են նրանց քմահաճօրէն և ամենաանպատկառ կերպով ծաղրում են այն մարդկանց, որոնք հաւատարիմ են իրանց դաւանանքներին մինչև անձնազոհութիւն:

Մի՞թէ սակայն մարդկանց դաւանանքների մէջ չեն կարող փոփոխութիւններ առաջ գալ, և, օրինակ, մի՞թէ երէկվայ ազատամիտը չէ կարող այսօր թեքվել դէպի պահպանողականութիւն և նախկին պահպանողականը չէ կարող համակրութիւն զգալ դէպի ազատամիտ գաղափարները:

Կարող են:

Բայց այդպիսի դէպքերը ամենևին չեն խախտում մեր հիմնական միտքը դաւանանքների սրբութեան և հարազատութեան մասին և չեն արդարացնում դաւանանքների այն շփոթը, որի դէմ բողոքում ենք մենք:

Արդարև, եթէ հասարակական և քաղաքական մի գործող, ամենալուրջ կերպով վերաբերվելով հրապարակ բերված խնդիրներին, վերաքննելով և վերստուգելով իր համոզմունքների տարրերը գալիս է այն եզրակացութեան, որ նրա նախկին աշխարհահայեացքը բաւարար չէ և այլ ևս չէ համապատասխանում նրա ներքին համոզմունքին, նա բոլորովին տրամաբանօրէն անցնում է մի դաւանանքից դէպի միւսը, բայց անելով այդ քայլը՝ նա առաջ է գալիս իբրև մի անձ, որին ղեկավարել է ոչ թէ ուժեղներին համակերպվելու և յարմարվելու նկատումը մանաւոր հաշիւների համար, այլ ներքին համոզումը առանց որևէ սակարկութեան:

Այդ երևոյթը ոչ մի նմանութիւն չունի այն անարգ առևտուրի հետ, որ մենք նկատում ենք մեր առաջ ծաւալված դաւանանքների շփոթի մէջ, որտեղ դրօշակները ձեռքից ձեռք են անցնում օրը մի քանի անգամ, որտեղ միևնոյն անձը տասն անգամ փոխում է իր շապիկը առանց կանգ առնելու և որտեղ ողջագուրական համբոյրների գաւեշտներ են ներկայացնում հակառակ տարրեր, միմեանց վարկաբեկող, միմեանց գոյութիւնը բացասող խմբակցութիւններ:

Եթէ դաւանանքը սրբութիւն է, նա և պէտք է պահվի անարատ: Եթէ նա թանգագին մի ստացուածք է, նա չը պէտք է մատչելի լինի ուտիճների և ցեցերի համար: Եթէ նա հասարակական գործողի խղճի ցոլացումն է, նա չը պէտք է կծկված լինի սակարկութեան ցանցերի մէջ:

Ջաման գաղափարը պէտք է մուտք գործի տարրալուծելու և մաքրելու դաւանանքների շփոթը:

Հասարակական առաջադիմութեան տեսակէտով քայքայիչ է ամեն մի բարոյական և մտաւոր շփոթ:

Այդպիսի մի շփոթ արդիւնաւոր չէ նաև նրա մէջ լողացող տարրերի համար, որովհետև նա ոյժ չը տալով նրանցից ոչ մէկին՝ վարկաբեկում է բոլորին և պատրաստում նրանց համար կորուստ:

Մարդկանց՝ անվերջ համակերպվելը, մանաւոր հաշիւներով առաջնորդվելը, յարմարվելը և սակարկութիւնը հասցրին մեր հասարակութիւնը բարոյական սնանկութեան:

Պէտք է սթափվել:

Դաւանանքը սրբութիւն է և նրան պէտք է ազատել սակարկութիւններից և անվայել գրկախառնութիւններից:

Ս. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նովօ-Նիկօլայէվսկ, 22 յունիսի

Քաղաքային դուման յատկացրել է միջոցներ Րօմանօֆների արքայական տոհմի 300-ամեակը լրանալու առիթով առճար-յիշատակ կառուցանելու համար: (Հ. Գ.)

—

Կիեվ, 22 յունիսի

Զինուորական շրջանային դատարանի դռնփակ նիստում սկսվեց 1908 և 1909 թւականների զինուորական կազմակերպութեան վերաբերեալ գործի քննութիւնը: Մեղադրվում են արտիլերիական բրիգադայի մի օբեր-օֆիցեր և 11 զինուորներ: Մեղադրվում է գեներալ-լէյտենանտ Կօստէնկօ: (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 22 յունիսի

Լրագիրները մեծ բաւականութեամբ են խօսում ռուս-ճապօնական համաձայնութիւնը ստորագրելու առիթով տարածված լուրի մասին: (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 22 յունիսի

Ազգային հարցերի լուծման համար պատգամաւորների պալատի կողմից ընտրված մասնաժողովը քննութեան ենթարկեց Ադլերի առաջարկը մինօրիտների դպրոցների համար: Անկուսակցական չեխ Սարանիկին յայտնեց, որ հաստատ աղբիւրներից տեղեկացել է ինքը, որ կառավարութիւնը մտադիր է հրաժարական տալ, այդ պատճառով առաջարկում է մասնաժողովի նիստը յետաձգել մինչև կառավարութեան ճգնաժամի վախճանը: Այդ առաջարկը ընդունվեց 22 ձայնով ընդդէմ 15-ի:

Բիւջէտային մասնաժողովում շարունակվում է ալօվինների օբստրուկցիան: Մասնաժողովի նախագահ Կիարին հրաժարվեց նախագահելը: (Հ. Գ.)

—

Կօպէնհագէն, 22 յունիսի

Թագաւորը ընդունեց մինիստրների ցանկը: Ֆօլկէտինգի պատգամաւոր Կլաուս Բէրնտսէնը նշանակվեց մինիստր-նախագահ և պետական պաշտպանութեան մինիստր: (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 17 յունիսի

Կեղեքվող ազգութիւնների կօնգրէսը անցնում է չափից դուրս գունատ:

Դահլիճը դատարկ է: Ունկնդիրները բացառապէս, համարեա, սօցիալիստներից են բաղկացած: Վառ ու ազդու ճառեր չը կան:

Անգլիական աչքի ընկնող գործիչներ համակրութեան չեն երևում, մինչև իսկ Ջօն Բեօրնսը խոյս տուեց մասնակցելուց, ուղարկելով սիրալիր նամակ:

Նախագահում էին յաջորդաբար մի քանի հոգի, ի թիւս որոց համայնքների պալատի անդամներ Արտուր Պօնսօնբի, Չարլզ Դիլկ:

Բոլոր ճառախօսների լէյտմօտիվը բարձրագոյն միջազգային արդարութեան անհրաժեշտութիւնն է:

Կօնգրէսից ստացվող ընդհանուր տպաւորութիւնն այնպէս է, որ դա մի խումբ իդէալիստների համագումարն է, որոնք հազիւ թէ համակրական արձագանք գտնեն լայն խաւերի մէջ: («Р. С.»)

—

Հռօմ, 17 յունիսի

Սօցիալիստների ու հասարակապետականների միջև Ռավէննայի նահանգում սկըսված պայքարը վտանգաւոր չափեր է ընդունում:

Պրէմիէր Լուցցատին բանակցութիւն սկսեց երկու կուսակցութիւնների պարագլուխների հետ այն յոյսով, որ կարող կը լինի հաշտեցնել նրանց: («Р. Сл.»)

—

«Հանդէս Ամսօրեայի»՝ վերջին համարի մէջ ցաւով կարդացինք, որ Ֆ. Ֆինկից յետոյ մի այլ հայագէտ ևս վախճանվել է, Ժ. Մարկվարտ (J. Marquart):

ՍԼԱՒՈՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

—

Սօֆիա, 22 յունիսի

Խօլէչէկը, մատնանշելով սլաւօնական շարժման զարգացումը, ի միջի այլոց ասաց. «Այդ շարժումը մեզ համար անսպասելի էր, բայց մենք պէտք է հեռու պահենք նրան քաղաքական խնդիրներից և գործադրենք ամբողջապէս ազգային կուլտուրական վերածնութեան համար:

Ցանկօվը ռուսերէն ճառ արտասանեց՝ պնդելով սլաւօնական միութեան անհրաժեշտութեան մասին:

Վլըչէվը կարդաց բուլղարական զեկուցումը Բուլղարիայի պարբերական թերթերի մասին: Սկիզբն առնելով 1844 թւին՝ այդ մամուլը անցեալ տարի բաղկացած է եղել 180 լրագիրներից ու թերթերից: Երեկոյեան քաղաքային կլուբում քաղաքը բանկէտ էր սարքել ի պատիւ համագումարի անդամների:

Երէկ բացվեց սլաւօնական բժիշկների համագումարը: Ընտրված է բիւրօ: (Հ. Գ.)

—

Սօֆիա, 22 յունիսի

Առաւօտեան նիստում կարդացին զեկուցումներ—Կօրչէվը՝ քաղաքական հրատարակութիւնների փոխանակութեան մասին սլաւօն ազգութիւնների մէջ, Բուլիկօվը՝ զանազան սլաւօն երկիրների միջև գրավաճառութեան գործը դիւրացնելու մասին, իսկ Կազակ-Երմակ Իվանիչը սլաւօն երկիրների միջև հեռագրական տեղեկատու գործակալութիւն հիմնելու համար:

Վերջինիս կարծիքով աւստրիական սլաւօնները պէտք է հիմնեն Վիէննայում առանձին գործակալութիւն, որը պարտական լինի հաղորդելու գոյութիւն ունեցող սլաւօնական պաշտօնական գործակալութիւններին աւստրօ-ունգարական սլաւօնների քաղաքական ու պարլամենտական պայքարի մասին: Իբրև լրացումն իր ասածների նա ընդգծեց այն կախումը, որ ունեն սլաւօնական տեղեկատու աղբիւրները հակասլաւօնական տենդէնցներ ունեցող գերմանական գործակալութիւններից:

Սլաւօնական այդ յատուկ հեռագրական գործակալութիւնը պէտք է չէզոքացնէ դէպի սլաւօնները թշնամաբար վերաբերվող արտասահմանեան մամուլի յօդուածների ազդեցութիւնը, լուսաբանէ և սլաւօնական գործի կողմը գրաւէ եւրօպական մամուլը: Իվանիչի կարծիքով, այդ գործակալութեան կենտրօնավայրը պէտք է լինի Բէլգրադը: (Հ. Գ.)

Սօֆիա, 17 յունիսի

Ընդհանուր ուշադրութիւն է գրաւում «Կամբան» և «Պրէպօրց» թերթերի մէջ տպագրված Ա. Ա. Ստախօվիչի բաց նամակը, որով նա մեղադրում է Բօբչէվին անգըլօ-ռուսական վարմունքների մէջ՝ նպատակ ունենալով սլաւօնական համագումարի ռուս պատգամաւորութեան կազմը ընտրել տալ բէակցիօներներից:

Մեղադրանքները ծանր են և փաստերով հաստատված:

Բօբչէվը այդ բոլորը վերագրում է «թիւրիմացութեան»:

Բողոքը նոր խթան տուեց համագումարը բօյկօտի ենթարկելու օգտին սկսված շարժմանը, նոյնիսկ հասարակական այն խաւերում, ուր դատապարտում էին բօյկօտի ձևը, և նրանք այժմ ընդունում են նրա օրինաւորութիւնը:

Ուսուցչական միութիւնը սկզբունքով միացաւ բօյկօտին: («Р. С.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Թէհրան, 17 յունիսի

Սկսվեց բօյկօտ ռուսական շաքարի դէմ: Վերջին օրերս ռուսական ապրանքների ներմուծումը չը լսված կերպով նուազել է և սպառնում է վերջնականապէս դադարել, եթէ միայն էնզէլի-Թէհրանեան խճուղու վարչութիւնը չի փոխի փուրգօնչչիկների համար հրատարակած իր կանոնները:

Շուկաներում երևան են եկել զանազան ագիտատօրներ, որոնք յանձնարարում են գնել Քիրմանշահից բերվող ֆրանսիական շաքարը:

Դժգոհ փուրգօնչչիկներից շատերը, գնալով այնտեղ, մեծ քանակութեամբ ֆրանսիական շաքար են առնում ու բերում Թէհրան:

Միաժամանակ տեղական մամուլի յարձակումները ռուսական դիպլօմատների դէմ շարունակվում են ամենախիստ ձևով: Նրանց առաջնորդող յօդուածները այնպիսի տպաւորութիւն են թողնում՝ կարծես մենք գտնվում լինենք պատերազմի նախօրեակում:

«Եստիգլալիգանը» կոչ է անում «միանալ բռնութիւն գործողների դէմ, առանց վախենալու ռուսաց թնդանօթներից, և ընդհանուր ոյժերով վրէժխնդիր լինել ազգի կրած վիրաւորանքների համար»:

«Իրանը Նով» լրագիրը տպագրում է եւրօպական պարլամենտների բողոքները Ֆինլանդիայի վերաբերմամբ և ասում, որ Ռուսաստանը մերժեց այդ բողոքները համարելով նրանց «միջամտութիւն իր ներքին գործերին», մինչդեռ միաժամանակ «ինքը միջամտում է մեր պետութեան գործերին»:

Վերջինս այժմ միայն պարզապէս արտայայտում է իր կարծիքը գերմանական հարցի նկատմամբ: Նա ասում է. «Մենք ողջունում ենք Deutsche Bank-ն և Սաիդ Րուտէի եռանդը»: Յօդուածագիրը ցանկութիւն է յայտնում, որպէսզի բոլոր կօնցեսիաները, տրվեն գերմանացիներին:

Առաջ բերելով յիշեալ փաստերը, «Р. Сл.» լրագրի թղթակիցը, ի միջի այլոց, աւելացնում է, որ, լուրերի համաձայն, անգլօ-ռուսական փոխառութեան համար մշակվում են նոր պայմաններ: Գերմանացիներն արդէն ուղարկել են իրանց պայմանները: Լուրջ և ծանր պայքար է սպասվում այդ առիթով, որովհետև, ըստ երևոյթին, պարսիկների համակրութիւնը գերմանացիների կողմն է:

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Սալօնիկ, 22 յունիսի

Գործող զօրաբանակի գլխաւոր բընակավայրը փոխադրված է Պրիզրէն:

Ուսկիւբ են բերվել 49 գերիներ ալբանական ապստամբներից:

Ալբանական ապստամբների պարագլուխ Հասան-Հիւսէինը փախաւ Չէրնօգօրիա:

Ալբանացիների գլխաւոր ոյժերը Րօմանգանազասկօվ Իսլիամաալաղի հրամանատարութեամբ կենտրօնացել են Բիչանի-Կալիսիայի շրջակայքում: Այնտեղ երեք կողմից ուղարկվում են Լիւմէում գործող զօրքերի գլխաւոր ոյժերը: (Հ. Գ.)

—

Կ. Պօլիս, 22 յունիսի

Յունիսի 20-ին լոյս տեսաւ սուլթանական իրադէ, որով հաստատվում է Մակեդօնիայի եկեղեցիների վերաբերմամբ պարլամենտի օրինագիծը:

Տեղական յունական բարձր շրջանները տատրիկ անբաւական են այդ բանից։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պօլիս, 17 յունիսի

Կոսսօվայում կալանաւորված է ալբանական կլուբի նախագահ Ֆէհմի բէյը։

Նրա կալանաւորութեան ժամանակ գտնվել են կարևոր փաստաթղթեր։

Ֆէհմիի կալանաւորութիւնը արտակարգ յուզմունք է առաջ բերել տեղի ալբանացի ազգաբնակութեան մէջ։

Ուսկիւբում կալանաւորված է ալբանացիների առաջնորդ Բայրամ Րէջեբը։

Այդ կալանաւորութիւնների պատճառով անկարգութիւնների երկիւղ է նկատվում։ («Р. С.»)

ՊՈԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

—

Կ. Պօլիս, 14 յունիս

Հակկը փաշա իր ծրագիրը հետզհետէ գործադրելու վրայ է։ Հռոմէ մեկնելէ առաջ՝ յայտարարած էր գթութիւն և արդարութիւն։ Մենք ըմբռնած էինք, որ իր այդ նշանաբանը, իր դրօշակի վրայ, պիտի բերէր գթութիւն յետադիմական դատապարտեալներու և լրտեսներու մասին, արդարութիւն, այսինքն պատիժ այն հէք շինականներու մասին, որոնք լոկ գործիք եղած են երկրի մէջ յայտնի ոճրագործներու։ Իր ծրագրին այդ վերջին մասը գործադրուեցաւ արդէն, արիւնկզակ չարագործները ազատ մնացին ոևիցէ արդարադատութենէ, հասարակ գիւղացիները պատժուեցան ի պատիւ արդարութեան անունին։

Ծրագրին առաջին մասը—գթութիւն— Հակկը փաշայի ըմբռնումի համեմատ՝ ստացաւ պաշտօնական նուիրագործութիւն։ Հակկը փաշա պարլամենտի տարաւ իր գթութեան գործը. առաջարկեց որ պետութիւնը ամսաթոշակներ յատկացնէ մէկ տարի առաջ աքսորուած Համիդի սիրականներուն, անոնց՝ որոնք տարիներով համբուրուեցան մեծ ոճրագործին հետ՝ երկիրը արիւնով և արցունքով թրջելու։

Պարլամենտը, ի սկզբան, ընդդիմացաւ ամենէն լաւ փաստերով. ըսուեցաւ թէ ատոնք գործակից էին անոնց, որոնք կախաղանները բարձրացան։ Հակկը փաշա, այդ առարկութեանց առջև, դրաւ իր հրաժարականի սպառնալիքը։ Պարլամենտը տկարացաւ և տեղի տուաւ անոր գթութեանը։

Մարդ կը զարմանայ, թէ ինչպէս ներելի է մտքի մէջ ունենալ այդպիսի խորհուրդներ։ Ինչո՞ւ համար մեր վարչապետը այդքան հոգածու է այդ վերջին աքսորուածներուն. իրմէ անոնք արժանի են գթութեան, այսինքն՝ կարօտ ապրուստի, կարօտ։ Երկրին ամենախոշոր հարստահարիչներն էին այդ պաշտպանուածները. ահագին հարստութիւն կայ անոնց ձեռքը։ Ու ելլել պահանջել, որ պետութիւնը ամսաթոշակներ յատկացնէ անոնց։

Մենք իրաւունք ունինք կասկածելու, որ վարչապետը ինքն ալ մաքուր անցեալ մը ունեցած չըլլայ. կան աղբիւրներ, որոնք կը վստահացնեն, թէ, Համիդի օրով, երկերեսեան պալատական մը եղած է։ Հռոմէ դեռ Պօլիս չհասած, իր ծրագրին մէջ ունէր ուրիշ պայման, այսինքն համիդեան ժուռնալները մէջտեղ հանել 40 տարի ետքը, այսինքն այն ատեն՝ երբ ալ ինքը արդէն ճամբորդած է մարգալէին դրախտը։ Ինչո՞ւ համար։ Մի գուցէ այդ սև թուղթերուն մէջ կան այնպիսիներ, որոնք իր դատապարտութիւնն են։

Հելլէններու դէմ բոյկոտը հասած է իր գագաթնակէտին։ Պօլսի աթենացի վաճառականները իրենց դեսպանին միջոցովը հաղորդեցին վարչապետին, թէ իրենք ալ չպիտի կրնան շարունակել իրենց առևտրական գործառնութիւնները, որով կը սպառնային փակել իրենց վաճառատունները։ Հակկը փաշա պատասխան տուած է, որ պետութիւնը սկզբամբ հակառակ է բոյկոտին, բայց միևնոյն ատեն յանձն չառներ միջամուխ ըլլալ ժողովրդային ազատութեան։ Ու եթէ հելլէն վաճառականները պիտի փակեն իրենց վաճառատունները, ազատ են, միայն թէ զգուշանան ցոյցի երևոյթներէ։

Ալ պէտք է տեսնել մեր համայնքներու, նաւավարներու, խուժանին գործունէութիւնը, մանաւանդ որ այդ ամեն շարժումները ուղղուած են քրիստոնեայ տարրի մը դէմ։ Ամենևին կասկածելու չէ, թէ կրօնամոլութիւնը, ամեն նկատումներէ վեր, մեծագոյն դրդումն է։ Կան յատուկ դրդիչներ շարժումին գլուխը, որոնք օրը օրին, ժամը ժամին օրուան լուրերուն կարևորները կը հաղորդեն, անշուշտ իրենց ուզած ձևովը, բոյկոտի պարագլուխներուն, որոնք այսօր տեսակ մը իշխանութիւն են։

Հելլէն ապրանքներու դէմ սկսուած բոյկոտը կը հասնի տեղ-տեղ բուռն ատելութեանց, և ծեծը կ'ըլլէ մէջտեղ։ Գաւառական միտինգները, գլխաւորաբար ղեկավարուած տեղական փաթթոցաւորներէ, կրօնական պատերազմներու օրեր կը յիշեցնեն. Կրետէի համար արտասանուած խօսքերը կրակ կը տեղան քրիստոնեաներու դէմ։ Եւ որովհետև Անատոլուի մէջ քրիստոնեայ տարր ըլլալով առաւելապէս հայերն են, Կրետէն կը տեղափոխուի Անատոլուի մէջ։

Բոյկոտը կունենայ իր զուարճալի կողմերն ալ։ Գերմանական շոգենաւ մը իր ապրանքները հանել տուած ատեն՝ դժուարութեան կը բաղխի, իր ապրանքները հելլէնական վաճառք կարծուելով։ Երբ բեռնակիրները կը շրջապատեն շոգենաւը՝ ամեն միջոցէ զրկելու համար շոգենաւը, վերէն եռուն ջուրը կուտան բոյկոտի հերոսներու գլխուն. և ատով շատեր կը խաշխշուին. կան նոյն իսկ ամենածանր կերպով վիրաւորուածներ։

Թիւրք մամուլը այժմ քիչ մը աւելի լրջութեամբ կը խօսի կրետական հարցի վերաբերութեամբ։ Ատկէ կարելի է հետևցնել, թէ գուցէ ըմբռնուած է, որ մեր բանակներուն առջև շատ նպաստաւոր ընդունելութիւններ չպիտի տեղի ունենան Միջերկրականի մէջ, և զուր տեղը ոմանցից աչքերը յառած են Միջերկրականի այդ գոհարին, որ, կապոյտ ալիքներու վերև, հելլէն արիւններով ողողուեցաւ մէկ տարիէ աւելի։

Կըսուի թէ Շէվքէթ փաշա հաշտ աչքով չի դիտեր ո՛չ միտինգներու շարժումները, ո՛չ ալ բոյկոտի անունի ներքև կատարուած ցոյցերը։ Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Զարջօյ (Անդրկասպ. երկ.), 12 յունիսի

Յունիսի 6-ին Զարջօյի հայոց դպրոցի դահլիճում կայացաւ ծխ. ժողով, նախագահութեամբ ծխատէր Գար. քահ. Ասրեանի և քարտուղարութեամբ Մ. Յովհաննիսեանի։

Ժողովի բուն նպատակն էր՝ առաջիկայ տարի բանալ դպրոցը թէ՞ փակ պահել։ Այս հարցը երկար ծեծելուց յետոյ՝ ժողովը եկաւ այն եզրակացութեան, որ հարկաւոր է առաջիկայ ուսումն. տարի բանալ դպրոցը երկու ուսուցչով և 1200 ր. բիւջէով։

Դպրոցի վերաբացման խնդիրը վերջանալուն պէս՝ ժողովը երեք տարի ժամանակով ընտրեց նոր հոգաբարձական կազմ, պարտաւորեցնելով վերջինիս՝ 1910/11 ուսումն. տարի անպայման բանալ դպրոց։

Զարջօյի հայոց դպրոցը, որ ունի փառաւոր շէնք, բեմ և դպրոցական բոլոր յարմարութիւնները, ամբողջ մի տարի փակված էր։ Այս հանգամանքը բացատրվում է նրանով, որ դպրոցի նախին հոգաբարձութիւնը ժողովրդի վրա նշանակած պարտաւորեցուցիչ տուրքը չը կարողանալով գանձել, հակառակ իր ցանկութեան, ստիպված է եղել փակել դպրոցը և աղքատ երեխաներին փողոց շպրտել։ Բանը հասել է այնտեղ, որ դպրոցի նախկին ուսուցչուհի Մուղունեանը, դիմելով օրէնքի զօրութեան, իրան հասանելիք 100 ր. ռոճիկը կատարողական թերթով է ստացել այդ հոգաբարձութիւնից։

Բայց ուսումնարանի փակման բուն պատճառը հետևեալն է։

Զարջօյի հայոց դպրոցի շէնքը, քահանայի բնակարանով, ժողովրդի վրա նստել է 7000 րուբլի։

Չը նայած որ 4 տարի առաջ են աւարտուած վերոյիշեալ շինութիւնները, դժբաղդաբար ցարդ հաշիւ չէ տրվել ժողովրդին։ Շինարար հոգաբարձութիւնը, ըստ իր հաշւի, ժողովրդի վրա ապառիկ ունի 1500 ր., որի առթով, մասնաւոր խօսակցութեան ժամանակ, փողոցներում յաճախ վէճեր են ծագում, անհամաձայնութիւններ առաջանում։

Բնական է, որ շինարար հոգաբարձութիւնը բաղկացած է եղել 5—6 հոգուց, որոնք և տեղիս ամենահարուստ ծխականներն են եղել։ Երբ դպրոցի հոգաբարձութիւնը դիմել է վերջիններից տուրք ստանալու, սրանք մերժել են, առարկելով որ իրանք ստանալիք ունեն... Դպրոցը զրկվելով վերոյիշեալ անձանց տուրքերից՝ իր բնական մահով փակվել է։

Յունիսի 6-ին կայացած ժողովում ծխականները 5 հոգուց բաղկացած մի յանձնաժողով են ընտրում, պարտաւորեցնելով 15 օրվայ ընթացքում բանակցել ում հետ կարևոր է, հաշիւները մաքրել, հետևանքը զեկուցանել ծխ. ժողովին։

Զարմանալի է հայկական իրականութիւնը... Հայ ժողովուրդը շատ քիչ տարբերութեամբ ամեն տեղ միևնոյնն է։ Անհոգ է նա դէպի ժողովրդական գործերը, ժլատ՝ ազգային հաստատութիւնները պայծառացնելու մէջ, թայֆայական խմբակցութիւնների բաժանված, որից տուժողը ընդհանուր գործն է, հայ ժողովրդի կուլտուրան։ Նորեկ

—

Շուշի, 15 յունիսի

Շուշու երկաթուղու հարցը նշանաւոր տեղ է բռնում մեր իրականութեան մէջ։ Ես դեռ աւելին կասեմ. այդ հարցը տարիներից ի վեր զբաղեցրել է շուշեցիներին, որոնք ամեն կերպ աշխատել են, որ իրանց վաղուցվայ իղձը իրականանայ, որ այդ հարցը իր վերջնական լուծումն ստանայ։ Այժմ, ինչպէս յայտնի է, Մ. Սարուխանեանի ձեռներէցութեամբ, ձեռք է զարկված երկաթուղու գործի համար բաց թողնված ակցիաների վաճառման։ Թէ ո՞րքան, ինչ գումարի է ծախված ակցիաները մինչև օրս, այդ յայտնի չէ մեզ։ Ցաւելով պիտի արձանագրեմ, որ Շուշու փոխադարձ վարկի ընկերութեան մէջ վաճառված ակցիաներից ստացվել է մի հարիւր րուբլի միայն, ինչպէս մի շաբաթ առաջ այդ մասին հաղորդեց ինձ բանկի գանձապահ Կ. Ցարուրթինեանը։ Մի չնչին և աննշան գումար, որ միայն ծիծաղ կարող է առաջացնել ընթերցողի մէջ։ Եւ այն հասարակութիւնը, որ մի ժամանակ հարիւր հազար րուբլու ակցիաների էր ստորագրվել, այժմ, այդ նոյն հասարակութիւնը, որ երբեմն դրութիւնն այլ կերպ է մեկնաբանում, միայն հարիւր րուբլի է տալիս այդ գործի համար։ Ի՞նչն է սրա պատճառը, ինչո՞ւ ակցիաները չեն վաճառվում մեզ մօտ, Շուշում, այն քաղաքում, որի համար բերվում է երկաթուղին, այն տեղում, որի միջով անցկացվելու է երկաթուղու գիծը։

Յատկապէս հետաքրքրվելով այդ կարևոր հարցով՝ իմ հաւաքած տեղեկութիւնները բերել են ինձ այն եզրակացութեան, որ ակցիաներ չը վաճառվելու միակ և գլխաւոր պատճառն այն է, որ Մ. Սարուխանեան Շուշու երկաթուղու գիծը կապում է Սարուխանօվ-Կուրինսկի ակցիոներական ընկերութեան հետ. մի հանգամանք, որ առաջներում չէր յիշատակվում ո՛չ մամուլի և ո՛չ էլ հասարակութեան մէջ։ Մի բան, որ հարկաւոր է պարզել։ Ակցիոներական ընկերութեան յայտարարութիւնները այն մասին, որ ակցիաներից գոյացած ամբողջ գումարը մտցվելու է Մեժդունարօդնի բանկի բաժանմունքը և գործադրվելու է միայն և միայն Շուշու երկաթուղու կառուցման վրա, ըստ երևոյթին, հանգստութիւն չեն տալիս ժողովրդին։ Շուշեցիները պնդում են, որ եթէ ընկերութեան անունը մէջտեղ չը լինէր, նրանք մեծ մասնակցութիւն ցոյց կը տային երկաթուղու կառուցման գործում։

— Սարուխանեանի ամբողջ սխալը կայանում է հէնց դրա մէջ,—ասում են շատերը։

Միւս կողմից հասարակութիւնը գովում է Սարուխանեանի անսպառ եռանդը, նրա ձեռներէցութիւնը, նրա անյողդողդ կամքն ու ուժը այդ գործում։

Շուշու հասարակութեան համար պարզ չէ նաև Թաղիևի, Բիլսկիի և Իւզբաշեանի մասնակցութիւնն երկաթուղու կառուցման մէջ։ Յայտարարված է, որ նրանք ակցիոներական ընկերութեան դիրեկտօրներ են, ուրիշ ոչինչ։ Իմ տեսակէտից այդ դեռ բաւական չէ խնդրի պարզաբանութեան համար։ Պէտք է պարզել, թէ նրանք այդ գործում հանդէս են գալիս որպէս բաժնետէրե՞ր, թէ՞ լոկ ռոճկաւոր դիրեկտօրներ, ինչպէս այդ յաճախ լինում է առևտրական աշխարհում։ Վատ չէր լինի նոյնիսկ, եթէ հրապարակի վրա դրվէր նրանց մասնակցութեան չափը. դրանով միայն գործը կը շահվի և ընկերութեան վարկը կը բարձրանայ ժողովրդի աչքում։ Ոմանք էլ պնդում են, որ գործի գլուխ անցած 3 յայտնի միլիօնատէրերի մասնակցութիւնը ցոյց է տալիս, որ երկաթուղու կառուցման գործը միանգամայն ապահովված է։ Այդպէս կը լինէր այն ժամանակ, եթէ, ինչպէս վերև ասացինք, պարզված լինէր նրանց մասնակցութեան չափը. իսկ մինչ այդ՝ շշուկները միշտ էլ անպակաս են լինելու մեր մէջ։

Թէ ակցիոներական ընկերութիւնն ե՞րբ է սկսելու երկաթուղու կառուցումը, այդ հարցը նոյնպէս մութ է մեզ համար։ Ոմանց ասելով աշխատանքները կը սկսվեն յուլիսի 20-ից, իսկ ոմանք էլ պնդում են, որ կը սկսվեն օգոստոսի 20-ից ոչ վաղ. Թւում է, որ այդ լուրերը չեն համապատասխանում իրականութեան, որովհետև իրանց սկիզբը առնում են մասնաւոր աղբիւրներից, իսկ պաշտօնական ո՛չ մի հաղորդագրութիւն չը կայ մեր մէջ։ Լսում ենք միայն, որ շուտով Դաւիթ Իւզբաշեանը կը գայ Շուշի, ուր և կը գումարի տեղիս հասարակութեան՝ պարզելու այն հարցերը, որոնք այս կամ այն կերպ կապված են Շուշու երկաթուղու կառուցման գործի հետ։

Ահա թէ որպիսի դրութեան մէջ է գտնվում ամբողջ Ղարաբաղի համար այնքան կարևոր այդ հարցը. ահա թէ ինչպէս է վերաբերվում տեղիս ազգաբնակութիւնը՝ դէպի երկաթուղին։

Այս բոլորից յետոյ մնում է, որ Սարուխանօվ-Կուրինսկի ակցիոներական ընկերութիւնը պաշտօնապէս մամուլում պատասխանէ հետևեալ հարցերին. 1) Թաղիև, Բիլսկի և Դ. Իւզբաշեան ի՞նչ մասնակցութիւն ունեն Շուշու երկաթուղու կառուցման գործում, 2) ի՞նչ գումարի ակցիաներ է վաճառվել մինչև օրս, 3) եթէ ակցիաները չը վաճառվեն, ինչ միջոցների է դիմելու ընկերութիւնը, 4) ի՞նչ է արված երկաթուղու սկզբնական աշխատանքների համար և 5) վերջնականապէս յայտնել, թէ ե՞րբ է ձեռք զարկվելու երկաթուղու կառուցման գործին։

Այս հարցերի պատասխանը կը ջրէ և կը փարատէ այն թիւրիմացութիւններն ու կասկածները, որոնք ստեղծվել են Շուշու երկաթուղու հարցի շուրջը։ Ոսկու-Ջօն

Բաթում, 20 յունիսի

Այսօր կայացաւ ծխ. ընդհ. ժողով՝ մասնակցութեամբ 40—44 ծխականի, որոնցից հազիւ 4—5 հոգի նոր մարդիկ էին։ Ուրեմն անցեալ ծխ. ժողովի յետաձգելը ո՛չ մի արժէք չունեցաւ, ինչպէս և ո՛չ մի արժէք չունեցան հրաւէրի մէջ նախագահ հ. Մելեանի խօսքերը՝ «եկեղեցին ու դպրոցը տարէ-տարի իրանց պարտքերն աւելացնելով կանգնում են ահաւոր պատասխանատուութեան առաջ», ո՛չ մի արժէք չունեցաւ ծխական ժողովի դիմում-խնդիրը՝ «Ջանացէք, եկէք ժողովի, մեր եկեղեցու և դպրոցի մասին միահամուռ կերպով խորհրդակցելու և ծխական հոգաբարձուներ ընտրելու»։

Ժողովը կայացաւ. ներկայ էին որոշ մարդիկ. վճռվեց այլևս չը յետաձգել, անմիջապէս անցնել ընտրութեան։ Տրվեցին և գրվեցին անուններ քուէարկութեան ենթարկելու համար։ Մի առ մի հրաժարվելով՝ մնացին այն երկուսը, որոնք շաբաթներով առաջ որոշ խմբի կողմից ընտրված էին։ Սրանցից մէկը Գրիգոր Գրիգորեանն է, միւսը՝ Աշոտ Մնդոյեանը։ Ժողովի ժամանակ տեղի ունեցան մի քանի խիստ ցաւոտ արտայայտութիւններ, որոնք կրելով ժամանակի ոգին, արժէ որ հանդէս գան մամուլի մէջ։

Ժողովականներից մէկը, Բր. Դանիէլեան, խիստ դառնացած շեշտով առաջարկեց. «Քանի որ Բաթումի հայ հասարակութիւնն այս աստիճան անտարբեր է և քանի որ առանց հասարակութեան կենդանի մասնակցութեան խիստ անյարմար է մի ափ մարդկանցով պատասխանատու քայլեր ձգել, ուստի թողնենք թէ դպրոցը և թէ եկեղեցին իրանց բաղդին»։ Այս առաջարկութիւնը խակոյն տաքացրեց մի քանիսին, բայց ի հարկէ ոչ դուրսը մնացածներից։

Յակոբ Ղազարեան խիստ լեզուով բողոքեց այն՝ իր աչքում և նոյնիսկ հանրութեան աչքում արժանաւոր, դպրոցական-կրթական գործը լաւ հասկացող և կարող անձանց դէմ, որոնք հրաժարվում են քուէարկվելուց։ Սրանց՝ գործից փախուստ տալը հաւասարապէս դատապարտելի յայտարարեց ժողովի չեկող, անտարբեր ծխականների արարքների հետ։ Եւ ուղղակի իբրև այդպիսիների՝ մատնացոյց արեց հ. Մելեանի և Մելիք-Շահնազարեանի վրա։ Հ. Մելեան, բողոքելով այդ դատապարտութեան դէմ, յայտնեց, որ ինքը թէպէտև սիրում է կրթական-դպրոցական գործը, պատրաստ է գործելու և զգում է իր մէջ կարողութիւն, բայց հրաժարվում է քուէարկվելուց շատ պարզ պատճառով, այն է՝ որ ծխ. ժողովի եկող, ծխ. ժողով կազմող մեր այժմեան հասարակութիւնը չի ընտրի նրան իբրև փարաջաւորի, և որ ինքն իր ուղղութեամբ չէ կարող նրանց ընտրածների հետ գործել, ուրեմն ի՞նչ միտք ունի այս պայմաններում քուէարկվելը։

Մելիք-Շահնազարեանը նոյն միտքը յայտնեց ուրիշ բառերով. «Անցեալ տարի,—ասաց նա,—ես դրի իմ քուէտուփը և հասարակութիւնն ինձ չընտրեց. այն օրից մի առանձին գործունէութիւն չեմ ունեցել, որ իրաւունք ունենամ կարծելու, թէ նոյն հասարակութիւնն այժմ կընտրի ինձ»։

Բայց հ. Մելեանին և Մելիք-Շահնազարեանին քուէարկվելուց փախուստ տալու մէջ դատապարտող Ղազարեանին ոչ ոք չը հարցրեց, թէ քուէարկվելուց փախչելը եթէ վատ է, դատապարտելի է, ինքը ինչո՞ւ չընջեց իր անունը և չուզեց քուէարկվել։

Ղազարեանի նետը շեշտակի դիպաւ նախկին Իգդիրի և այժմ Բաթումի դպրոցի աւ.-ուսուցիչ Յաբէթ Խաչատրեանին. ուժգին բողոք բարձրացրեց, որ դրանով Ղազարեան վիրաւորում է թէ քուէարկութեան մնացած թեկնածուներին և թէ նրանց առաջարկողներին։ Զայրացաւ, որ մարդիկ կարող են կասկածել, թէ ժողովի եկածները իրանց սեփական խելքով ու համոզմունքով չեն ընտրում, և սկսեց մի դասախօսութիւն այն բանի մասին, թէ ժողովուրդը և իսկական դպրոցասէր մարդիկ չը պիտի անպատճառ հոգաբարձու ընտրվեն, որ նոր դպրոցին օգնեն, այլ նրանք պարտաւոր են միշտ օգնելու։

Լաւ էր՝ որ հ. նախագահը կարճել տուեց նրա բարոյախօսական սրտացաւութիւնը։ Նոյն դպրոցի աւագ-ուսուցիչ Յաբէթի պաշտօնակից ուսուցիչներից Նարինեան հրապարակով ժողովին յայտարարեց, որ «այսօրվան թեկնածուները վաղուց արդէն ընտրված էին (ակնարկում էր միայն ձևականը). ես այս մասին մամուլի միջոցով ևս պիտի խօսեմ»։

Նարինեան ժողովի սկզբին առաջարկեց, նախ քան հոգաբարձական անդամների ընտրութեան ձեռնարկելը, խօսել դպրոցի դրութեան, կարիքների մասին և ապա ըստ այնմ ընտրել յարմար անձեր. բայց չը գիտենք ինչո՞ւ այս հետաքրքրական և յուրջ խնդիրը թէ նախագահը և թէ ժողովականները անուշադրութեան մատնեցին։

Քուէարկվեցին երկու բաց տեղի համար երկու հոգի՝ Աշոտ Մնդոյեան ու Գրիգոր Գրիգորեան, որոնք և ընտրվեցին։ Այսպիսով Բաթումի ծխական հոգաբարձութիւնը այսօր բաղկացած է՝ Մկրտիչ Իգիթխանեանից, Յովհաննէս Բալայեանից, Աշոտ Մնդոյեանից, Գրիգոր Գրիգորեանից և երէցփոխ Արտաշէս Սարեանից։

Սակայն չը կայ ներկայ հոգաբարձութեան մէջ ոչ մինը, որ հասկանայ կրթական-դպրոցական, ինչպէս և եկեղեցական գործը։ Երկրորդ՝ չը կայ Բաթումի հայ հասարակութեան բարձր դասակարգի ու ոչ մի ներկայացուցիչ. չը կայ և ոչ մի բարձր կրթութեան տէր մարդ։

Մեր կարծիքով՝ այս ընտրութեամբ, այս կազմով, այո, կարող է միայն առժամապէս շահվել դպրոցի ուսուցչական խմբի այն մասը, որ ուզում է իր միջից հեռացնել իր հետ համերաշխ չընթացող միւս մասին։ **

Սղնախ, 19 յունիսի

Հայոց դպրոցը, շնորհիւ հոգաբարձական անտարբերութեան, գտնվում է աննախանձելի դրութեան մէջ։ Չորս տարի շարունակ ուսուցիչները ամեն տարի փոխվում են, բացի տեղացի երկուսից։ Երեք տարի առաջ մեր դպրոցում ուսանում էին 165 երկու սեռի սաներ, մինչդեռ այսօր աշակերտ-աշակերտուհիների թիւը 100-ը չէ անցնում։

Չորս տարի առաջ հանգուցեալ հոգաբարձու Արտէմ Եղիազարեանի աշխատութեամբ ձեռք բերվեց Կարաբէկօվից դպրոցի համար սեփական շինութիւն 5000 ր.։ Դրանից 1000 ր. վճարվեց 1906 թ., իսկ մնացած (2000 ր. բանկի պարտք է, որ անցաւ դպրոցի վրա) 2000 ր. պէտք է տրվէր Կարաբէկօվին մի տարուց յետոյ։ Թայֆայականները հալածեցին Եղիազարեանին և իրանք գրաւեցին հոգաբարձական տեղերը, մինչդեռ անընդունակ հանդիսացան այդ շինութեան պարտքը մինչև օրս վճարել տանտիրոջ, որի պատճառով Կարաբէկօվ սպառնում է դատարկել տալ շինութիւնը։

Յայտնի է, որ ծխական կանոնադրութեան համաձայն հոգաբարձուներն ընտրվում են երեք տարի ժամանակով, մինչդեռ մեր թայֆայական հոգաբարձուները չորս տարի վարում են պաշտօն և դիտաւորութիւն էլ չունեն հեռանալ ասպարէզից։

Անցեալ տարի հասարակութիւնն ընտրեց մի յանձնաժողով, որը պէտք է քննէր հոգաբարձուների հաշիւները։ Հոգաբարձուները, հաւատարիմ մնալով Սղնախի հնաւանդ սովորութեան, հաշիւ չը ներկայացրին, ուստի յանձնաժողովը չը կարողացաւ իր պաշտօնը կատարել, ինչպէս և միշտ։

Դպրոցում տիրում են թայֆայական հաշիւները։ Ծխական միդասեան դպրոցն աւարտած և կար ու ձևի ցէնզ ունեցող վարժուհին և գիմնազիաւարտ վարժուհին հաւասար ռոճիկ են ստանում։ (Երկուսն էլ 300 ր.)։ Այդ նոյն կար ու ձևի վարժուհին աւանդում է թւաբանութիւն, մինչդեռ 3 տարի առաջ թայֆայականները, հալածելով մշակական աւագ-ուսուցչին, մեղադրում էին նրան, որ նա այդ նոյն վարժուհուն իբր թէ իրանից տուել է թւաբանութեան դասերը։ Եւ այս նրա համար, որ ձեռագործի վարժուհին վայելում է թայֆայականների հովանաւորութիւնը։

Հոգաբարձութիւնը փակեց V բաժանմունքը, պակասեցնելով մի դասարան և III ու IV բաժանմունքները միացրեց, մինչդեռ, եթէ նա բանիմաց լինէր, կարող էր իր չորս ուսուցիչներով պահել 4 դասարան, տալով իւրաքանչիւրին շաբաթական 26 դաս։ Դասի տևողութիւնը 45 րօպէ է, ուրեմն դժուար չի լինի ամեն մէկ ուսուցչի համար՝ օրական 3 ժամ պարապել։

Հոգաբարձուների մէջ գործում է միայն Բ. Տէր-Աստուածատրեան, որին թայֆայականները սխալմամբ ընտրեցին. բայց ինչ անէ խեղճը չորսի դէմ։

Կովկ. Հ. Բ. Ընկ. տեղիս ճիւղը համարեա թէ կազմալուծված է։ Երկու անգամ խորհուրդը լիագոր ուղարկեց, բայց չը կարողացաւ այս բարոյապէս մեռած հասարակութեանը կեանք և շունչ տալ։ Ոչ նախահաշիւ կայ, ոչ տարեկան տեղեկագիր։ Սղնախը փայլում է իր բացակայութեամբ ընկերութեան տեղեկագրի մէջ, մինչդեռ Ցարսկիէ-Կոլօդցին և Լագօդախը (Սղնախի աւաններ) բռնում են պատուաւոր տեղեր 1909 թ. տեղեկագրի մէջ։

Վերջին ընտրութիւններն անցան թայֆայականների ցանկութեան համաձայն. Նուկրիանի ս. Սարգիս եկեղեցում թայֆայականների պահանջով ընտրված են Թիֆլիսում բնակվող բժ. Թադէոսեան և Խատիսեան, մինչդեռ ծխականներից ոչ ոք չէ ճանաչում ոչ մէկին։ Լսում ենք, որ այս ընտրութիւնների դէմ մեր գործակալը բողոքել է առաջնորդին։

Քաղաքում ջրմուղ լինելու հարցը թաղվեց։ Յայտնի չէ ինչ պատահեց։

Մոմապահեստը, որի պատճառով անցեալում այնքան խառնակութիւն է պատահել Սղնախում, այժմ կանոնաւոր գործում է, որովհետև կառավարիչներ Վ. Տէր-Յակոբեան և Մ. Տէր-Ստեփանեան բարեխղճօրէն վարում են իրանց պաշտօնը։ Նրանք մի տարում զուտ աշխատանք են ցոյց տուել 600 ր. աւելի։ Պարոններն արժանի են շնորհակալութեան։ Վ. Տէր-Յակոբեանի գործունէութեան մասին, որպէս երէցփոխի, արդէն առիթ ենք ունեցել անցեալ տարի գրել «Մշակում»։

Քաղաքի կենտրոնում քանդվող ձորակը շարունակում է քանդվել։ Կաւերի երթևեկութիւնը դժուարութեամբ է կատարվում։ Եթէ այսպէս շարունակվի, մի քանի տարուց յետոյ քաղաքը կը բաժանվի երկու մասի։ Նահանգապետի հրամանով պէտք է փողոցները նորից սալայատակել։ N. N.

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՌՈՃԿԻ ՀԱՐՑԸ ԱՍՏՐԱԽԱՆՈՒՄ

—

Զարմանալի զուգադիպութիւն... միաժամանակ Բագուի հետ և միանգամայն իրարից անկախ մեզ մօտ, Աստրախանում ևս, բարձրացել է ընդհանրապէս հոգևորականների դրութիւնը բարելաւելու և դրա հետ անմիջական կապ ունեցող՝ քահանայական ռոճկի հարցը։

Այդ հարցերի երևան գալը միաժամանակ այդպիսի երկու մեծ քաղաքներում ապացոյց է, որ ինչքան էլ հոգևորականների մեծագոյն մասը դէմ լինի ռոճկին, իրանք

առաջ չը քաշեն և չարծածեն այդ միտքը, այնուամենայնիւ ժամանակը, կեանքի այդ ամենամեծ բարենորոգիչը, չէ կարող անտես անել և կեանքի մէջ չը մտցնել իր ժամանակակից պահանջները…

Այո, քահանայական ռոճկի հարցը ժամանակակից, հասունացած, մթնոլորտի մէջ եղող հարցերից մէկն է։ Նոր չէ երևան գալիս այդ հարցը թէ Աստրախանում և թէ ուրիշ տեղերում, նոր չէ զբաղվում մամուլը նրանով. դա հին հարց է, որը, սակայն, քննւած է արհեստական կերպով զանազան տգէտ և մութը ուժերի աջակցութեամբ։

Դեռ հանգուցեալ Արիստակէս արքեպիսկոպոսի ժամանակ, որը այդ մտքի ջերմ պաշտպանն էր, այդ հարցը բարձրացաւ Աստրախանում և մինչև անգամ ծխական ժողով գումարվեց, բայց անաջող ելք ունեցաւ, կրկնում եմ, շնորհիւ այն բանի, որ միանգամայն մոլորեցուցիչ և սխալ բացատրութիւններով էին կերակրել ժողովրդի հասարակ մասին։

Չեմ ուզում նախապէս գուշակել, թէ այս անգամ էլ ինչ ընթացք կը ստանայ այդ հարցի վերջնական որոշումը Աստրախանում ծխական ժողովի կողմից, բայց՝ քանի որ այդ հարցը հրապարակի վրա է՝ պարտք եմ համարում չլռել, բատ իս, ռոճկի առաւելութիւններից ամենագլխաւորը. այդ այն է, որ ռոճիկ սահմանելով, կարծում եմ, կարելի կը լինի վերացնել այն սոսկալի ագահութիւնը, չար նախանձը, ատելութիւնը ընկեր քահանաների մէջ, որ արտայայտվում է մէկ մէկի ծուխը խլելով, յափշտակելով, զանազան կեղտոտ ռոգայթներ լարելով, մէկ մէկի հաւատ և վստահութիւն չընծայելով, գողութեան մէջ կասկածելով և այլն և այլն. և այդ բոլորը հասնում է այն աստիճանի, որ մարդիկ այնքան մոռացվում, այնքան ցածրանում, այնքան փչանում են, որ միանգամայն ընկնում են մարդկային արժանաւորութիւններից կոպէկների պատճառով…

Եւ այդ կատարվում է միշտ, ամեն տեղ և ամենքի ձեռքով… որովհետև այդ է տիրող մթնոլորտը, դրան է սովորեցնում քահանաների այժմեան վարձատրվելու եղանակը։

Եւ ռոճիկը, կարծում եմ, որոշ չափով հաւասարութիւն, որոշ մարդկային յարգանք կարող է պահպանել տալ պաշտօնակից ընկերների մէջ. յամենայն դէպս ատելութիւնը, նախանձը չի պատի նիւթական, կոպէկների շուրջը։

Աստրախանում այս անգամ հոգևորականների դրութեամբ և ռոճկի հարցով զբաղվելու առիթ տուեց այն հանգամանքը, որ մեծ պասին ծխական ժողովներից մէկում շատ մէջ նոր քահանայ աւելացնելու հարց էր բարձրացված. ժողովը այս հարցի լուծումը իսկոյն չը տուեց, այլ ընդհանրապէս քաղաքիս հոգևորականների դրութիւնը և դրա հետ կապված նոր քահանայ աւելացնելու կամ չաւելացնելու հարցերը ուսումնասիրելու համար ընտրեց 9 հոգուց բաղկացած մի մասնաժողով։

Ահա հէնց այդ ժողովում բարձրացաւ նաև քահանայական ռոճկի հարցը, որը նոյնպէս յանձնվեց այդ մասնաժողովին։

Ընտրված մասնաժողովը, հաստատվելով թեմիս առաջնորդից, արդէն սկսել է իր գործունէութիւնը։ Նա շրջաբերական նամակներով խնդրեց քաղաքիս հոգևորականներից իրանց ծխականների ցուցակը և ստացվող տարեկան արդիւնքների քանակը և աղբիւրները։ Այդ տեղեկութիւնները ստանալուց յետոյ՝ նա հրաւիրեց հոգևորականներին թէ ռոճկի մասին նրանց կարծիքները լսելու և թէ ընդհանրապէս հարկաւոր բացատրութիւններ տալու համար։

Մտքերի փոխանակութիւնից երևաց, որ մասնաժողովը, քննելով ներկայացված ծխական ցուցակները, արդիւնքները և տարվայ մէջ կատարվող օրինակատարութիւնները, եկել է միաձայն այն եզրակացութեան, որ Աստրախանում ոչ միայն այժմ նոր քահանայ աւելացնելու կարիք չէ զգացվում, այլ նոյն իսկ այժմեան եղած քահանաների թիւը մեծ է (9 քահ.), ուստի պիտի աստիճանաբար իջեցնել 6-ի և ապա միայն նոր քահանայի հարց բարձրացնել։ Գալով ռոճկի խնդրին, թէ մասնաժողովը և թէ հոգևորականները սկզբունքով միանգամայն կողմնակից լինելով ցանկալի են համարում շուտ իրականացած տեսնել։

Մասնաժողովը շարունակում է իր գործունէութիւնը, որը վերջացնելուց յետոյ՝ պէտք է անցնի ծխական ժողովին։ Քանի որ այս անգամ ինքը ժողովուրդն է բարձրացրել այս հարցը, ուստի և մնում է միայն, որ ընտրված մասնաժողովն ամեն ջանք գործ դնի լաւ ուսումնասիրելու և իրականացնելու այդ գործը։

Ամենից շուտ և ամենից հեշտ, կարծում եմ, Աստրախանում կարելի է աջողեցնել ռոճկի հարցը, որովհետև քահանաների թիւը քիչ է և Աստրախանի փոքրիկ գաղութը աւելի կապված է իր քահանաների հետ, միայն, կրկնում եմ, հարկաւոր է չը թուլանալ, չը ձանձրանալ և մինչև վերջը եռանդուն կերպով տանել։

Իսկ ինչ վերաբերում է այն առարկութիւններին, որ իբր թէ ռոճիկը դէմ է եկեղեցու «նուիրական աւանդութիւններին», այսքանը կասեմ, որ ոչ թէ ռոճիկն է դէմ, այլ այն հակաքրիստոնէական, հակամարդկային, հակաընկերական զզուելի արարքները, աւետարանը, խաչը, հաղորդութիւնը, խոստովանութիւնը «ծախելու», անյագ կերպով մէկ մէկից ծուխը ինչպէս «ապրանք» խլելու և այդ բոլորը «նուիրական աւանդութիւն» անուան տակ ծածկված դէպքերն են, որ իսկապէս հակառակ են հայ եկեղեցու լայն, մարդասիրական, ընկերասիրական ոգուն։

Ս. Ք. Ասլանեանց

Աստրախան, 10 յունիսի

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

Նաւթարդիւնաբերութեան և քարածուխի արդիւնաբերութեան մէջ ներկայումս տիրող ծանր ճգնաժամը վերջապէս հարկադրել է այդ երկու մրցակցող կողմերի ներկայացուցիչներին ձեռք մեկնել իրար վերջնական սնանկութիւններից ազատվելու համար։ Փրկութեան իբրև խարիսխ հրապարակ են հանել մի ընդհանուր սինդիկատ կազմելու խնդիրը։ Մինչև այժմ դրանցից իւրաքանչիւրը ջանքեր էր գործ դնում առանձին սինդիկատ կազմելու փոխադարձ մրցութեան հողի վրա. ինչպէս օրինակ՝ քարածուխ արդիւնաբերողների սինդիկատ, և վերջերս էլ Բագւում նաւթարդիւնաբերողների սինդիկատ։ Եթէ այդ առանձին սինդիկատները կազմվէին, անշուշտ, թէ քարածուխի և թէ նաւթի գները աւելի ևս պէտք է ընկնէին, որը միանգամայն կը հակասէր նրանց բուն նպատակներին, այսինքն գների բարձրացմանը։ Երկու կողմերն էլ, զգալով որ ընդհանուր նպատակին հասնել կարելի է միայն այն դէպքում, եթէ կը կազմվի մի ընդհանուր խոշոր ածխա-նաւթային սինդիկատ, վերջերս բանակցութիւններ են սկսել իրար հետ այդ ուղղութեամբ։

Բանակցութիւնները, ի հարկէ, վարում են երկու արդիւնաբերութիւնների տուզերը։ Գլուխ բերելով սինդիկատը, վերջ կը դրվի նաւթի ու քարածուխի միջև տիրող մրցութեանը, վառելիքը կը վաճառվի սինդիկատի սահմանած գներով և, պարզ բան է, այդ դէպքում տուժողը կը լինի նա, ով կարիք ունի նրանց գործածութեան. ընդհանուր առմամբ ամենից աւելի վնաս կը կրի գանձարանը—երկաթուղիները—և ապա միացեալ արդիւնաբերութիւնները։

«Р. Сл.» լրագրի ասելով, այդ սպառնալի համաձայնութիւնը հաւանօրէն տեղի կունենայ, որովհետև առանձին արգելքներ չը կան արդիւնաբերողների մէջ. մի քանի խոշոր ֆիրմաներ երբ պայմանաւորվեն, միւսներն էլ հարկադրված կը լինեն միանալ նրանց՝ իրանց փրկութեան համար։ Ինչ վերաբերում է կառավարութեանը, նրա կողմից ընդդիմութիւնների սպառնալիք այժմ այլևս չէ սպասվում. նա տրամադիր է չը նկատելու և անուշադիր թողնելու առհասարակ սինդիկատների գործունէութիւնը։

ՄՈՎՍԷՍ ԹԱՒԱԴԵԱՆ

Կիսլովոդսկում այս օրերս վախճանվել է Թիֆլիսի առևտրական բանկի դիրեկտոր շուշեցի Մովսէս Թաւադեան՝ մօտ 65 տարեկան հասակում։ Հանգուցեալն իր ուսումը աւարտել էր Լազարեան ճեմարանում և Ռևելեան ճեմարանում։ Ութսունական թւականներին նա մասնակցում էր ազգային-հասարակական գործերին, մանաւանդ թատրոնական գործին։ Ուղղութեամբ պահպանողական էր և պատկանում էր «Արձագանքի» բանակին։ Լինելով ամուրի և վայելելով երկար ժամանակ բաւական արդիւնաւէտ պաշտօն, նա, ինչպէս ասում են, թողել է բաւական խոշոր կարողութիւն։ Լուր է պտտում, որ նա մի քանի տարի առաջ իր կարողութեան խոշոր մասը կտակել է Ներսիսեան դպրոցին, բայց վերջերս որպէս թէ ոչնչացրել է այդ կտակը։ Ինչպէս լսում ենք, հանգուցեալը իր ամբողջ կարողութեան մի մասը յատկացրել է ազգականներին, իսկ միւս մասը բարեգործական նպատակների համար։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Փիրումեանի երեկոյ» էր յայտարարված։

Եւ ես գնացի Զուբալովի ժողովրդական թատրոնը ներկայ լինելու։

Խաղացին մի-մի կտոր Մօլիէրից, Սունդուկեանից և այլն։

Ու վերջն էլ դրին զաւեշտ։

Երգեցին դէսից-դէնից, որից յետոյ անմիջապէս սկսվեց հայկական թատրոնի իսկական զաւեշտը…

Փիրումեանի կուպլէտները սկսեցին քաղել անվերջ ծափահարութիւններ։

Հէնց խօսքս էլ այդ կուպլէտիստների մասին է, որոնք ոտք են դնում մեր թատրոնը, այն է գեղարուեստի տաճարը և նրան փողոցային բեմերի բնաւորութիւն տալիս։

Երբ ես ընկերոջս հետ գնում եմ Գորգիջանովի կամ Դիտրիխի այգիները՝ մի-մի բաժակ գարեջուր խմելու համար, և երբ ես այնտեղ հանդիպում եմ զանազան «Րիժա»-ներին և «Վալօդկա»-ներին կուպլէտներ ասելիս—ես այդ հասկանում եմ։

Իսկ երբ միևնոյն պատկերն եմ տեսնում թատրոնում, գեղարուեստի այդ սրբութիւն-սրբոցի տաճարում,—այդ արդէն հասկանալ չեմ կարողանում։

Նամանաւանդ, որ այդ [illegible]

Եթէ այն, ինչ յատուկ է ռուսաց «ցիրկերին» և վերոյիշեալ այգիների բեմերին, չը տարբերվէր նոյն ռուսաց թատրոնից, որ այնքան բարձր է կանգնած մերից, այն ժամանակ ռուսական բեմն էլ այսօր ի մի ձուլված կը լինէր։

Սակայն իրականութեան մէջ մենք տեսնում ենք հակառակը։

Ինչու։

Որովհետև նրանք կարողացել են վերագնահատել իրանց թատրոնը և բնորոշել նրա կոչման համապատասխան տեղը։

Միայն մենք ենք, մենք հայերս, որ չը գիտենք այդ՝ եթէ ոչ վերագնահատութեան, գոնէ գնահատութեան ձեն ու արժանիքը, որից ստիպված քայլում և թաւալվում ենք, ուր որ… և ինչպէս որ պատահում է։

Իսկ դա անկման նշան է…

Մի թէ դա է հարկաւոր մեզ։

Մ. Ազեան

ԵՂԻՇԷ ՎԱՐԴ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Ինչպէս յայտնի է լրագրական տեղեկութիւններից, էջմիածնի սինօդը որոշել է կարգալոյծ անել Եղիշէ վարդ. Մուրադեանին։

Այդ առիթով «Одес. Нов.» լրագրի մէջ տպագրված է Մուրադեան վարդապետի հետևեալ նամակը.

«Կարդալով ձեր լրագրի մէջ ինձ պաշտօնազուրկ անելու մասին տպագրված տեղեկութիւնը, հարկաւոր եմ համարում ուղղել այն տեղեկութիւնը, որը տուել են այդ առիթով ձեր խմբագրութեանը «տեղական հայկական շրջաններում»։

«Համարձակվում եմ նկատելու, որ ոչ մի խօսքով, ոչ մի առաջարկով երբէք ինձանից չեն պահանջել որևէ հաշիւներ ս. Խաչ վանքի վերաբերեալ, որն ունի տարեկան եկամուտ իր բոլոր կարիքների համար ընդամենը 3,500 րուբլի, որպիսի գումարով էլ ծածկվել ու ծածկվում են վանքի բոլոր ծախքերը և միշտ էլ մնում էր մի փոքրիկ դէֆիցիտ։ Իսկ սինօդին շատ լաւ յայտնի է, որ ես ընդունելով վանքը իմ նախորդից 3,936 րուբլի պարտքով, երկու տարի և 7 ամիս ժամանակամիջոցում կառուցել եմ քարաշէն մի մեծ շինութիւն 25 քառ. սաժէն տարածութեամբ։ Բոլոր հաշիւները վերջնականապէս ներկայացված են եղել անցեալ 1909 թւի նոյեմբերի 4-ին և վանքն էլ յանձնված է եղել ժամանակաւոր վանահայր Մելիք-Թանգեան վարդապետին։

«Հրաւիրում են, արդեօք, մի ինչ-որ ողորմելի վանքի հաշիւները չը ներկայացնող մարդու Երևանի թեմի առաջնորդի պաշտօնը ստանձնելու։ Ցատրում է, արդեօք, ժողովուրդը մի այդպիսի անձի թեմական առաջնորդի պաշտօնի թեկնածու, Ատրպատականի նման ամենապատասխանատու թեմի պատրիարքական յաջորդ ու առաջնորդ։ Մինչդեռ ես այդ երկու տարվայ ընթացքում ընտրված եմ եղել երկու տեղում և առաջարկութիւն ստացայ կառավարելու Երևանի թեմը։ Իմ համոզմունքները լաւ յայտնի էին նաև հանգուցեալ կաթողիկոսին ու սինօդին, որովհետև դեռ ևս 1906 թւին, յունիս ամսին, խնդրելով ազատել ինձ՝ սաստիկ յոգնածութեանս պատճառով՝ «Արարատ» պաշտօնական ամսաթերթի խմբագրի պաշտօնից, ես յայտնեցի, որ ոչ մի դէպքում չեմ համաձայնվի վարել հոգևոր-դատաստանական-վարչական պաշտօններ և ստանալ վարդապետական կոչումից բարձր կոչում, որովհետև այդ համարում եմ իմ համոզմունքների ու խղճի հակառակ։

«Ուրուագծելով ինձ համար ապագայում գործունէութեան մի շատ անձուկ շրջանակ, ես խնդրեցի սինօդին, այդ իմ սասծների հետ համաձայն չը լինելու դէպքում, ազատել ինձ հոգևորական կոչումից, և եթէ սինօդը որևէ որոշում կայացրել է այժմ, այդ կարող է լինել միայն այդ հողի վրա, որովհետև սինօդը, ամբողջ հայ հասարակութիւնը և մամուլը, բացի «Օդեսսայի հայկական շրջաններից», լաւ ծանօթ են իմ հասարակական գործունէութեան հետ, և նրանք ինչպէս որ բարձրացրին իրանց ձայնը, այնպէս էլ, յոյս ունեմ, առաջիկայում չեն մոռանայ ինձ, ուր որ էլ ապրելիս լինեմ ես և ինչով էլ զբաղվելիս լինեմ։

«Կրկնում եմ, որ իմ խնդիրքը՝ հոգևոր կոչումից ինձ ազատելու համար՝ առաջ է եկել այն բանից, որ իմ ըմբռնումները քրիստոնէական ուսմունքի ու պարտականութեան մասին մի փոքր տարբերվում էին ու այժմ էլ տարբերվում են նրանցից, որոնք դարձրել են այդ աստուածային ուսմունքը արդիւնաբերութեան առարկայ ու մեռած մի ձև»։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Ի նկատի առնելով այն, որ 9-րդ ոստիկանատանում Միքայէլեան փող. № 82-րդ տան մէջ երևացել է խոլերայի կողմից կասկածելի մահացութեան դէպք, յունիսի 22-ին Թիֆլիսի ոստիկանապետի օգնական կապիտան Սարօյէվը ոստիկանատուն է հրաւիրել բոլոր պրիստաւներին և տուել հարկաւոր ցուցմունքներ խիստ հսկողութիւն նշանակելու տների, բակերի, առևտրա-արդիւնաբերական հաստատութիւնների ու անմաքրութիւններ թափելու տեղերի վրա։

◆ Կովկասեան համալսարանի բացման համար Թիֆլիսում կազմված գլխաւոր կոմիտէտը մօտ օրերս դիմել է Ախալցխայի, Գորու, Դուշէթի, Թէլաւի, Սղնախի, Ղուբայի, Լէնքօրանի, Շամախու, Թեմիր-Խան-Շուրայի, Դերբենտի, Պետրովսկի, Նուխու, Օզուրգէթի, Շուշու, Տուապսէյի, Նախիջևանի, Օրդուբաթի, Աօչիի, Նոր-Բայազէտի և Գորիսի քաղաքային ուպրաւներին՝ խնդրելով լիազօրների քննութեանն առաջարկել յիշեալ քաղաքների միջոցներից մի նուազ նպաստ յատկացնելու կովկասեան համալսարանի նախնական հիմնարկութեան համար և ապա նրա պահպանութեան համար տարեկան ոչ օժանդակութիւն նշանակել։

◆ Թիֆլիսի անշարժ կայքերի գնահատութեան համար ընտրված գնահատիչները բաժանվելով 5 խմբերի, երկուական հոգուց բաղկացած, շարունակում են իրանց ստանձնած աշխատանքները կանոնաւոր կերպով։ Գնահատիչները բոլորովին վերջացրել են Դիդուբէի մասի կայքերը և ներկայումս էլ գնահատում են 11-րդ ոստիկանամասինը՝ Նախալովկայում։ Բոլոր խմբերը գործում են առ այժմ յիշեալ քաղաքամասում։ Մօտ օրերս կազմվելու է երկու գնահատիչ խումբ ևս։

◆ Երկու օր սրանից առաջ Թիֆլիս են եկել Նիժէգորոդեան օրիորդաց գիմնազիայի 40 գիմնազիստուհիներ։ Էքսկուրսանտներին տեղաւորել են Զուբալովի անուան չքաւորների քաղաքային տան մէջ։

◆ Յունիսի 17-ից աւտօմօբիլային երթևեկութիւն է սկսվել Թիֆլիս ու Սղնախ քաղաքների միջև։ Նոյնպիսի երթևեկութիւն պէտք է սկսվէր նաև Թիֆլիսի ու Թէլաւի միջև, սակայն Ցիվգօմբորի զառիվայրը արգելք է լինում աւտօմօբիլային երթևեկութեան. ուստի խճուղու հաղորդակցութեան կապալառու Եղիզարեանը միջնորդութիւն է յարուցել ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան առաջ հարկաւոր վերաշինութիւն կատարելու համար՝ խոստանալով իր կողմից յատկացնել այդ նպատակով 5000 ր.։

◆ Այսօր, առաւօտեան ժամը 10-ին, կ. Հ. Բարեգ. Ընկ. դահլիճում կայանալու է Ուսուցչական Միութեան ընդհ. ժողովը, ուր դասախօսելու է Արտ. Ստամբօլցեանը «Օտարախօս հայ դպրոցներում մայրենի լեզուի դասաւանդման» մասին։

◆ Վրաց «Սախ. Գազ.» լրագրի ասելով բանաստեղծ Իր. Եւգօշվիլին, որ գտնվում է Մետեխի բանտում և շուտով ադմինիստրատիվ կարգով աքսորվելու է Ռուսաստանի հեռաւոր վայրերից մէկը, ներկայումս հիւանդացել է պլևրիտով։

◆ Մօտ օրերս Աւճալա գիւղում սպանվել է գիւղի տանուտէրը և վիրաւորված է մի պահակ։ Սպանութեան պատճառը մի այգու խուզարկութիւնն է, որի մէջ դարանակալած չարագործները և սպանել են տանուտէրին։

◆ Թիֆլիսի Ժողովրդական Համալսարանների Ընկերութեան վարչութեան յունիսի 21-ի նիստը չը կայացաւ անդամների օրինական թիւ չը լինելու պատճառով։ Այսօր նշանակված է երկրորդ նիստը։

◆ Մօտ ժամանակներս փակված «Չվէնի Գզա» թերթի խմբագիրը կալանաւորված է և ենթարկվում է օրինական պատասխանատուութեան օրէնքի 129-րդ յօդուածի հիման վրա։

◆ Գանձակ քաղաքի Կորինապաս արուարձանի բնակիչները ներկայումս գտնվում են ծանր վիճակի մէջ։ Այդ նորակերտ քաղաքամասը 5 տարվայ ընթացքում ստացաւ մի ընդարձակ բնակավայրի կերպարանք։ Կանոնաւոր փողոցները, բաւական վայելուչ տները, սեփական դպրոցը, փոքրիկ ծաղկոցները և ծառաստանները դարձրին նախկին ամայի տեղը մի բարեհշէն տեղ և լաւ ապագայ են խոստանում նրան առաջիկայում։ Բայց վերջին ժամանակները զգալի հարուածներ է տալիս այդ գաղթավայրի զարգացմանը Ջրաբաշխական վարչութիւնը, որի պաշտօնեան նորերս խլել է Կորինապասի Ջրի այն մասը, որը նա վերցնում էր գետից։ Կորինապասցիները դիմել են Փոխարքային, խնդրելով պաշտպանութիւն՝ թոյլ չը տալու, որ ջուրը խլվի նրանցից, այլապէս նրանք դրված կը լինեն շատ ծանր վիճակի մէջ։

◆ «Սխէվի» թերթի խմբագիր Ե. Տուրավէլիձէն ենթարկված է 300 ր. տուգանքի Թէհրանից ստացվածուստ լուր տպագրելուն համար։ Տուգանքը վճարելու անկարողութեան դէպքում ենթարկվելու է մի ամսվայ բանտարկութեան։

◆ Ալէքսանդրօպօլից մեզ հաղորդում են, որ քաղաքագլուխ Յովսէփ Տիգրանեանը հրաժարական է ներկայացրել Երևանի նահանգապետին։ Հրաժարվելու պատճառը քաղ. դումայի՝ 42,000 ր. փոխառութեան կնքման մերժումն էր։ Այդ հարցի մասին Ալէքսանդրօպօլի մեր թղթակիցը հաղորդել էր «Մշակի» երէկվայ համարում (№ 134) տպված իր թղթակցութեան մէջ։

◆ Այս օրերս վրաց դերասանների մի խումբ ճանապարհվելու է դէպի Կախէթ, զանազան վայրերում ներկայացումներ կազմակերպելու համար։

◆ Թիֆլիսի գաւառի Ջէգվի գիւղում աւազակների հետ հրացանաձգութեան ժամանակ սպանվել է գիւղի տանուտէրը և երկու հոգի պահակներից։ Կան և վիրաւորներ։

◆ Մցխէթի հինաւուրց տաճարի վերանորոգման վրա հսկող մասնաժողովը ներկայումս զբաղված է այն 30,000 ր. հաշիւների քննութեամբ, որպիսի գումարը յատկացված էր տաճարի վերանորոգութեան համար։ Այդ գումարը յատկացրել է ռուսաց սինօդը, որին և կարճ ժամանակի ընթացքում հաշիւ պիտի ներկայացվի։

◆ Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեան կենտրոնական վարչութիւնը սրանից առաջ իր հաշւով պահվող դպրոցներից և ճիւղերից պահանջել էր 1908 թ. հաշիւները, սակայն մինչև այսօր ոչ մի տեղից բաւարարութիւն չէ տրված այդ պահանջին, որի պատճառով էլ վարչութիւնը չէ կարողանում վերջնական հաշիւ պատրաստել ընկերութեան մի տարվայ գործունէութեանը համար։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Յունիսի 22-ին, առաւօտեան երեկոյեան ժամը 9-ին, Օբչչեստվէննայա փողոցում № 9 իր սեփական տան մէջ ապրող Թիֆլիսի քաղաքացի Գէորգի Օկրօպիրօվիչ Կվէլիձէն (վաճառական) յայտնեց ոստիկանութեանը, որ 1906 թւի յունվարի 13-ին, գիշերը, իր տունը մտան 4 հոգի արձանակներով զինված և մահվան սպառնալիքները տակ խլեցին իրանից 400 ր. ու արծաթեղէն իրեր 214 ր. արժողութեամբ, որից յետոյ իսկոյն անհետացան։ Յունիսի 22-ին, Վիննիյ բեադից անցնելիս նա ճանաչեց կողոպտիչներից մէկին, որին և գօրօդօվոյ Սիմօնովի օգնութեամբ կալանաւորեց։ Կալանաւորվածը Թիֆլիսի քաղաքացի Ալեքսանդր Գրիգորիէվիչ Խիզանովն է, որ ապրում է Լերմօնտովսկայա փողոցում № 12 տանը առանց որոշ պարապմունքի։ Քննութիւն է կատարվում։

◆ Յունիսի 22-ին Պօլիցէյսկայա փողոցում № 25 տանը մեռաւ Ախալցխա քաղաքի բնակիչ Բաղդասար Յովհաննիսեան Կօսեանց 54 տարեկան, արհեստով հացթուխ։ Բժշկի կարծիքով Կօսեանցը վախճանվել է խոլերայի նշաններով։ Հանգուցեալի բնակարանում ախտահանութիւն է կատարված. դիակը ուղարկված է սուր-վարակիչների բարակները։ Պարզված է, որ հանգուցեալ Կօսեանցը մի քանի ժամանակ առաջ աշխատելիս է եղել թիւրքահպատակ Մելքօն Գազարեանցի հացատանը Բօլշայա Վակսկայա փողոցում № 12 տան մէջ։ Դումայի թաղական բժիշկ Գէգալինի կարգադրութեամբ փուռը փակված է ու կնքված։ Յունիսի 21-ին հիւանդանոց է ուղարկված խոլերային նշաններով հացթուխ Դաւթի որդի Սարգիսը, որ ապրում է Միքայէլեան փող. № 88 տանը։ Վերջինս ¼ ժամից յետոյ հիւանդանոց տարվելուց յետոյ մեռնում է։ Դիակնահատութեամբ հաստատվել է, որ Սարգսի մահը առաջացել է խոլերայից։

◆ Պաշտօնաթող գեներալ-մայորի այրի Սօֆիա Դաւիդօվնա Տրիդցատայա (Իզմայլօվսկիյ պեր. № 11) յայտնել է ոստիկանութեանը, որ յունիսի 21-ի ցերեկվայ ժամը 12-ին իր բաց բնակարանից գողացել են դրամատուփը 9 րուբլով և ոսկէ ժամացոյց իր ոսկէ շղթայով 200 րուբլի արժողութեամբ։ Կասկած է յայտնված Թիֆլիսի քաղաքացի փականագործ Գէորգ Գրիգորիէվիչ Պարումբէգօվի վրա, որը աշխատում էր այդ օրը նրա տանը։ Մեղադրեալը կալանաւորված է։ Միջոցներ են ձեռք առնված գողացված իրերը գտնելու։

◆ Վատնայա շարքերում Շադինօվի քարվանսարայում խալիչեղէնի մագազին ունեցող Շամախի քաղաքի բնակիչ Աբդիւլ Կաֆար-Սամէդօվը յունիսի 21-ին յայտնել է խուզարկու ոստիկանութեան պետին, որ անցեալ ամսվայ սկիզբներին արձակված իր նախկին ծառայող օրդուբաթցի Սամեթար-Նաջաֆօվը, որ ապրում է Վօրօնցօվսկայա փողոցի վրա գտնվող «Ելիզավետպօլ» համարներում, յունիսի 21-ին բանալով Թիֆլիսի պօստ-հեռագրատան № 161 պօստարկղից հանել է Սամէդօվների ընկերութեան պատկանող ծանուցագրերը և որպէս պօստ հեռագրատան ծառայողներին ծանօթ ու նրանց վստահութիւնը վայելող, ստացել է այդ ծանուցագրով Բագուի նահանգի Պետրօպաւլօվկա գիւղի իր գանգատաւորի գործակալեղէնի բաժանմունքից ուղարկված ապահովագրած նամակը։ Այդ նամակում եղել են 4 նակլադներ №№ 152495, 152490, 152491 և 152492, որոնց համաձայն յիշված բաժանմունքից ուղարկված է եղել Թիֆլիս ապրանքներ ու 4 հատ էլ մուրհակ 10,000 րուբլու. Նաջաֆօվը կալանաւորվել է ու խոստովանվել իր յանցանքը։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ենովք Արմէն. «Ազգ. Սահմանադրութիւնը և Ազգ. Երեսփ. Ժողովը», Կ. Պօլիս, 1910 թ., գինն է 40 փարա։

Փոքրիկ մի գրքոյկով, բաղկացած մանրիկ 16 երեսներից, Ե. Արմէն հնչեցնում է իր բողոքի ձայնը Կ. Պօլսի հայոց ազգային ժողովի ամուլ գործավարութեան դէմ։

Երկու տարի է, որ հայ ներկայացուցչական մարմին իրաւունք է շնորհված վերսկսելու իր նախկին գործունէութիւնը, բայց վերջինս շատ դանդաղ է առաջ գնում։

Ազգային ժողովի ներկայի մասին հեղինակը տալիս է հետևեալ բնորոշումը.

Յուսախաբութեան մը ունայնութեանը մէջ թաղեց ան ազգին յոյսերը, երկու տարուան երկար շղթան ոչբալի ամլութեան անապատ մը դարձնելով, ուր չի ծաղկիր ոչ մէկ պտուղ։ Եւ մեծապէս պատասխանատու է ազգին առջև ժողովը իր այդ ոճիրին համար, որուն զոհագործուած եղաւ նահատակուեցան ամենաէական շահերը ազգին, անանկ ատեն մը՝ երբ վայրկեանը՝ տարի մը, և ժամը՝ դար մը պէտք էր արժեցնել։

Հեղինակը նկարագրում է ազգային ժողովի նիստերը, ցոյց տալով անկարգութիւնների, դաւադրական խաղերի, ինտրիգների, անվայել ընդհարումների և դատարկախօս ճոռոմաբանութիւնների մի տխուր և յուսահատեցնող պատկեր։

Գրքոյկը նպատակ չունի մեծ նիւթ տալու ընթերցողին, այլ ներկայացնում է միայն մի ընդհանուր բնորոշ նկարագիր այն տխուր վիճակի, որի մէջ ընկել է ազգային ներկայացուցչական մարմինը։

Վերջում ցանկութիւն է յայտնված, որ ազգային ինքնագիտակցութիւնը արթնանայ և վերադարձնէ ազգային Սահմանադրութեանը իրան վերապահված կարևոր դերը։

Գրքոյկը գրված է Ազգային Սահմանադրութեան յիսնամեակի լրանալու առիթով։

Ա. Ք.

—

„Դպրոցական շարքեր և կեղծված փաստաթղթեր". Էջմիածին, 1908. գինն է 20 կոպ.

Նոր է մեզ ուղարկված այդ գրքոյկը, որ լոյս է տեսել 1908 թւին։ Նա վերաբերում է Շուշու թեմական դպրոցում 1906—1907 ուսումնական տարում տեղի ունեցած թիւրիմացութիւնների և խառնակութիւնների լուսաբանութեանը։

Գրքոյկի մէջ առաջ են բերված մանկավարժական ժողովների արձանագրութիւններից քաղուածքներ և նրանց վերաբերութեամբ արված են մեկնաբանութիւններ, նպատակ ունենալով պարզել գործողների դէմքերը, նրանց բարոյական առաքինութիւնները և նրանց դաւանանքների որակը։

Գրքոյկի մէջ նկարագրված դպրոցական կեանքի քաոսը, ընդհարումների և խլրտումների տեսարանները ծանր տպաւորութիւն են թողնում ընթերցողի վրա։ Տուժում է դպրոցը, տուժում է հասարակութիւնը, վարկաբեկվում է հանրային կուլտուրական գործը։

Ա. Բ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ստաւրոպոլ, 16 յունիսի

Զանազան ենթադրութիւններին և թիւրիմացութիւններին վերջ տալու համար յայտնում եմ, որ տարւոյս «Մշակ» օրաթերթի № 119-ում «Արծւիկ» և Նոր-Նախիջևանում հրատարակվող «Լոյս» շաբաթաթերթի № 22-ում «Ասպանդակ» ստորագրութիւններով թղթակցութիւնները իմս չեն։

Ս. քահ. Տէր-Յովհաննիսեան

ԲՆԱՓԻԼԻՍՈՓԱՅԻ ԲՂԱՄԻՏԻ ՏԱԿ *)

—

Պատահմամբ ձեռքս ընկաւ «Միտք» ժողովածուն, հայկական գրականութեան մէջ, կարծեմ, անդրանիկ՝ փիլիսոփայական բովանդակութիւն ունեցող գիրքը։ Շուտով նրա լոյս տեսնելուց յետոյ յայտնվեց դժբաղդաբար, որ նրա խմբագիրը, Ֆրանգեանը, իր վսեմ ձեռնարկութեան փշոտ ուղին հարթում էր գրագողութեամբ։ Ի հարկէ, ժողովածուի աշխատակիցներն այնքան էլ լաւ չը պէտք է զգան իրանց այս տեսակ հանգամանքից։ Բայց երկրորդ դժբաղդութիւնն այն է, որ Ֆրանգեանը մենակ չը մնաց. այսօր նա կարող է գրկախառնվել մի կարեկից ընկերոջ հետ և միասին խորհրդածել ինքնուրոյնութեան դժուարութիւնների մասին մեր հորիզոններում։

Այս նոր տիպը, ըստ երևոյթին, ճգնում է մեկնաբանել ժողովածուի մէջ բնափիլիսոփայական ամենակնճռոտ խնդիրներից մէկը՝ կեանքի ծագումը։

Սա այն Աւետիք Տէր-Պօղոսեանն է, որը մեր իրականութեան մէջ բարոյական մի առանձին ցասումով ապացուցեց անցեալ տարի Աշոտ Աթանասեանի «Բնական պատմութեան» դասագրքի մէջ եղած թերութիւնները և, կրելով գերմանական համալսարանի դօկտորի տիտղոսը, անպայման կարող էր վստահութիւն ներշնչել, որ գրական ասպարէզում նրա գրիչը չի իջեցնի մեր մէջ գրագողութեան արժեքը։

Բայց... բայց նրա յօդուածը ժողովածուի մէջ ծայրէ ի ծայր մի անբարեխիղճ պլագիատ է. առանց որևէ տատանման, ընդունելով հայ ընթերցող հասարակութիւնը ոչխարային մի ամբոխի տեղ, արտագրել է տասնեակ երեսներ տող առ տող պրօֆ. Verworn-ի «Ընդհանուր ֆիզիօլօգիայի» երկրորդ մասից, «Կեանքի ծագումը երկրի վրա» վերնագիրը կրող գլխից։ Դժբաղդաբար ձեռքի տակ չունեմ գերմանական բնագիրը, այլ միայն նրա ռուսերէն թարգմանութիւնը՝ հրատարակված 1897 թւին։ Աւետիք Տէր-Պօղոսեանի «ինքնուրոյն» յօդուածի 144—158 երեսները կարճ ընդմիջումներով բառացի արտագրված են «Ընդհանուր ֆիզիօլօգիայի» 51—75 երեսներից։ Փոյթ չէ, եթէ թարգմանութիւնը լինէր կատարված բարեխիղճ կերպով. գոնէ այդ դէպքում միամիտ ընթերցողը, խոնարհվելով հեղինակի խորամտութեան առաջ, սրտատրոփ կը հետևէր նրա դատողութեան ելևէջներին. փոյթ չէ, եթէ նա օրինակ վերցնէր Բ. Իշխանեանից, որը պլնուաժենայնիւ ճիգեր էր թափում գիտակցել իր ընթերցածը և վերցրածին տալ հասկանալի ձև ու կերպարանք. իսկ Տէր-Պօղոսեանն այդ շնորհքից զուրկ է. նա աշխատել է միայն որքան կարելի է մթագնել պրօֆ. Ֆերվօրնի յստակ միտքն ու տրամաբանութիւնը։

Շատ տեղեր թարգմանութիւնը միանգամայն սխալ է (Теорія космическихъ зародышей (стр. 57),—կեանքի տիեզերականութիւն (?!) (եր. 147), ученіе о космическихъ зародышахъ (стр. 68),—կեանքի յաւիտենականութիւն (եր. 154), само собою разумѣется, что эти противоположныя воззрѣнія исключаютъ другъ друга (стр. 67), բնական է միաժամանակ այս երկու ըմբռնումներն էլ ճիշդ լինել չեն կարող (եր. 153) ևայլն)։

Ամբողջ երեսներ, որ թեմայի պարզաբանութեան համար միանգամայն կարևոր են, բաց են թողնված շնորհիւ այն հանգամանքի, որ փրազների սովոր գրագողը չէր կարող սահուն կերպով սլանալ նրանց վրայով իր տափակ, անճաշակ ու աղքատ ոճով (стр. 61—62, 64—65, 71)։

Երկիւղ կրելով, մի գուցէ աչալուրջ ընթերցողը սկսէր կասկածել, թէ այստեղ գործ ունի մի ասիական բուրբոնի գրական շահատակութիւնների հետ, գրագողը դիմում է հետևեալ մանեօվրներին։ Իր յօդուածի վերջում նա գրում է. «Այս աշխատանքը գրելիս (ընդգծումը մերն է) օգտվել ենք M. Verworn-ի «Allg. Phys». գրքից (V հրատ. 1909 թ.), մեծ չափով A. Weismann-ի «Vorträge über die Descendenztheorie» (երկրորդ հրատ. 1904 թ.), E. Haeckel-ի «Natürliche Schöpfungsgeschichte» (10 հրատ. 1902 թ.) գրքերի համապատասխան գլուխներից և մեր ուսուցիչ պրօֆ. C. Chun-ի դասախօսութիւններից»։

Ուրեմն՝ տպաւորութիւնն այն է, թէ այս աշխատանքը կազմում է Տէր-Պօղոսեանի գրական անկապտելի ու հալալ սեփականութիւնը, որի վրա նա քրտինք է թափել իր գիտական կարինէտում։ Նա ասում է. «Օգտվել ենք...—մեծ չափով՝ Weismann-ից, Haeckel-ից և Chun-ից». տիրէն լաւ պարզոյց է, որ «մեծ չափով» խօսքերը վերաբերում են վերոյիշեալ երեք գիտնականներին, մինչդեռ այս աշխատանքն «ամենամեծ չափերով» արտագրված է Verworn-ից։ Միայն մի տեղ նա այնքան վեհանձն է գտնվում, որ չակերտների մէջ է դնում Ֆերվօրնի երեք տողը! (եր. 155)։ Իր անխիղճ արտագրութեան մի ուրիշ տեղում նա գրում է թուացիկ կերպով ընթերցողին մոլորեցնելու համար՝ «ինչպէս նկատում է Ֆերվօրնը» (եր. 154), կարծես մինչև այդ կամ դրանից յետոյ ամեն ինչ ինքն էր նկատել։ Իսկ տեղ-տեղ նա յիշում է վեհանձնաբար երեսների տակ հեղինակի անունը և այլն և այլն։

Չը նայելով գրագողի հաւաստիացման, թէ նա գրում է «մատչելի ձևով» (եր. 151), անմիտ նախադասութիւնները կուտակվում են երբեմն մի քաօսային բառակոյտի, որի մէջ երևի թէ յուսահատաբար անվերջ գլուխ է փշրել գիւղական հայ ուսուցիչը և անիծել իր չարաբաղդ կեանքն ու «տկար» միտքը, որ չէ կարող հասնել Աւետիք Տէր-Պօղոսեանի փիլիսոփայական թռիչքներին։ Ահա մի նմուշ նրա փիլիսոփայական մարգարիտներից (եր. 151)։

«Այստեղ նրա (Պֆլիւգէրի) տեսութիւնը մանրամասն առաջ բերելը աւելորդ կը լինէր, քանի որ ընթերցողից քիմիական խորը ծանօթութիւններ է պահանջվում։ Կուզէինք միայն մի քանի խօսքով նրա մտքի ընդհանուր ընթացքը մատչելի ձևով տալ փորձել»։ Վերոյիշեալ տողերը Աւ. Տէր-Պօղոսեանի ինքնուրոյն ստեղծագործութեան սակաւաթիւ նմուշներից մէկն են, ուր նա, հոգ տանելով իր բազմաչարչար ընթերցողների ժամանակի մասին, պիտի փորձի գիւրամարս դարձնել Ֆերվօրնի մտքերը։

«Պֆլիւգէրի կարծիքով հիմնական տարբերութիւն կայ մեռած սպիտակուցի (ձուի սպիտակուցի) և «կենդանի սպիտակուցի» մէջ. այս տարբերութիւնը վերջինիս իՑՖ-ՑaՖայյամաՑ մէջ է դրված»։ (Սխալ թարգմանութիւն է, որովհետև բնագրի մէջ հետևեալն է ասված. между мертвымъ бѣлкомъ, какой мы имѣемъ напр., въ куриномъ яйцѣ, и живымъ, изъ какого построено живое вещество, существуетъ фундаментальная разница—именно, способность послѣдняго къ самовозмѣщенію (стр. 61)։ Այնուհետև գրագողը, չը կարողանալով թարգմանել, բաց է թողել երկու երես, և շարունակում է իր թարգմանութիւնը. «Պֆլիւգէրը ենթադրում է, որ կենդանի սպիտակուցը ցիանի արմատականը (Cyanradikal) պարունակելու պատճառով է հիմնովին, ճապէս զանազանվում է մեռած կամ սնունդի սպիտակուցից»։ Թարգմանիչը երեսի տակ տալիս է «քիմիական խոր ծանօթութիւններ չունեցող ընթերցողներին» Cyanradikal-ի հետևեալ պարզաբանութիւնը. «Ցիանը մի բաղադրեալ նիւթ է, կազմված բորակածնից (N) և ածխածնից (C), որ քիմիական C2N տարազն ունի. ցիանի արմատականը=CN»։ Իրաւ որ մատչելի է։ Շարունակենք. «Բջջի ամբողջութիւնը (=պրօտօպլազման, իսկ սա մեծ մասամբ սպիտակուցային նիւթերից է բաղկացած) կազմելու ժամանակ, այսինքն սնունդի սպիտակուցից կենդանի սպիտակուց կազմվելու ժամանակ, նա (=սնունդի սպիտակուցը) հաւանորէն միաժամանակեայ բաւականաչափ ջերմութեան գոյանալովը՝ փոփոխութեան է ենթարկվում, երբ բորակածնի ատոմները ածխածնի ատոմների հետ ցիանանման յարաբերութեան մէջ են մտնում։ Ցիանը աւելանալովը կենդանի մօլէկիւլի վրա ներքին մի զօրեղ շարժման մոմենտ է մտնում կենդանի նիւթի մէջ»։ Այս տողերը, որոնք դարձեալ անճոռնի թարգմանութիւն են, բնորոշում են բաւականաչափ «մատչելի» դարձնելու տաղանդը։

Ես կարդացի այս դարձուածքները երկու քիմիկոսի մօտ, խնդրելով նրանց կարծիք յայտնել։

— Ոչինչ չեմ հասկանում,—լավեց մէկի համեստ պատասխանը։

Իսկ միւսը զայրանալով՝ ասաց.

— Вздоръ!

Հետաքրքրական է իմանալ, թէ ինքը աշխատասիրողը ինչ կարծիքի է։

Կարելի՞ է, արդեօք, սակայն վերացնել պլագիատը մեր միջից։

Այսօր գրագողութիւնը դարձել է մի էպիդէմիական երևոյթ։ Արդեօք այս հիւանդութիւնը հետևանք է մեր հասարակութեան մտաւոր սնանկութեան կամ այլասերման, թէ՞ ժամանակաւոր մի կօշմար է, որ ծանրացել է մեր գլխին։

Միք. Ղարաբէկեան

*) Պատասխանատուութիւնը թողնում ենք յօդուածագրի վրա։

Խմբ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 13 յունիսի

«Մշակի» ընթերցողներին յայտնի են մեր նախընթաց թղթակցութիւններից այն դէպքերը, որոնք կատարվեցին Թաւրիզում այս վերջին օրերումս, այն է՝ անուղղակի հարկերի նկատմամբ դժգոհ խլրտումները, մի ռուսահպատակ հայի և մի այլ թիւրքահպատակ հայի թակվելը նազմիէներից, ռուսաց և թիւրքաց հիւպատոսների խիստ պահանջները՝ ոստիկաններին պատժելու և ծեծվողներին բաւարարութիւն տալու տեսակէտից, ի վերջոյ ոստիկանների ձերբակալումն ու գինաթափ լինելը ռուսաց զօրքի կողմից և, վերջապէս, բանակից անյայտացած ու մահմեդականութիւն ընդունած կօզակին յետ պահանջելու հարցը։ Դարձեալ յօդուածումս յիշատակել էի, որ պարսիկ հասարակութիւնը ոչ մի դրական ցոյց չարեց իր դժգոհութիւնն արտայայտելու համար։ Միայն յունիսի 7-ին Թաւրիզի Թուրք վաճառականների միութիւնը մի բողոքիմաստ զեկուցում ներկայացրեց բոլոր հիւպատոսներին, բանկերի և մաքսի եւրօպացի տեսուչներին։

Թաւրիզի վաճառականների միութեան վերոյիշեալ բողոք-զեկուցումը դժուար թէ յետ կանգնեցնէր ռուսաց հիւպատոսին և բանակի հրամանատար պաշտօնականին իրանց պահանջների մասին պնդելուց։ Զատկվայ առաջին օրվանից ռուս կօզակը անյայտացել էր բանակից։ Հիւպատոսն ու բանակի պաշտօնականները լիուլի և ճշգրիտ հետքերով ուսումնասիրել էին, թէ ուր էր գտնվում կօզակը, ում տանն էր նա ապրել, ով էր նրան թլփատել, անգամ ինչ գոյն ու տեսակ են ունեցել նրա քնած անկողնի պաստառները. և այդ բոլորը՝ Սըգատ-ուլ-Իսլամի բնակարանում։ Նոյնիսկ կօզակի երկու ընկերները մի օր տեսնում են իրանց մահմեդականացած ընկերոջը ծպտեալ՝ նոյն հոգևորականի տան մօտ և խորհուրդ տալիս, որ վերադառնայ բանակ, բայց նա մերժում է. և այսպէս էլ ընկեր կօզակները յայտնում են բանակին։ Պարսից կառավարութեան՝ յանձին գեներալ-նահանգապետի՝ մատնանիշ է անվում հետազօտած հետքերի և ստոյգ փաստերի վրա ու պահանջվում կօզակը։ Սակայն՝ հակառակ այս բոլորի՝ կառավարութիւնն ուրանում է կօզակի Թաւրիզում լինելը։ 5 օր առաջ ռուսաց հիւպատոս ներկայացրած 48 ժամվայ խիստ ուլտիմատումից յետոյ, տեսնելով որ ծածկելն այլևս անկարելի է ռուսաց սրատես աչքերից, հոգևորական պետ Սըգատ-ուլ-Իսլամի փեսան՝ Բասիր-Սալթանէն մահմեդականութիւն ընդունած կօզակին «առօք-փառօք» բերում յանձնում է հիւպատոսարան, որտեղից շղթայակապ նրան տանում են Բաղը Շումալի ռուսաց բանակը։ Ռուս զինուորները կօզակին տանելիս անցկացրին բազմամարդ բազարներով։

Պարսկաստանի սոյն յոյժ կրիտիքական րօպէներին թէ ինչ տեսիլքներով են շըրջապատված հոգևորական ղեկավարների սահմանափակ ուղեղները, շատ բացորոշ է։ Սըգատ-ուլ-Իսլամի պէս ֆանատիկոսների համար շատ աւելի լաւ է մի հոգու փրկութիւնը, քան թէ ընդհանուր ազգի տանջանքն ու կորուստը...։ Արդեօք տխուր փաստերը բարի խրատներ կը լինե՞ն պարսիկների համար, թէ դրանք միշտ կը մնան անշարժ, անտարբերկ և մոլեռանդ հոգևորական չեֆերի շղթաներում...։

Հայկազուն

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

22 յունիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Փոխանակագրերի արժէքն է Լոնդոնում 94.15, Բեռլինում 45.95, Ամստերդամում՝ 77.45։ Չեկերը Լոնդոնում 94.65, Պարիզում՝ 37.57։

ԿԼԻՎԼԵՆԴ։ (Օհայօյի նահանգ)։ Յունիսի 21-ին ցերեկը 25 մղոն Դէյտոնից դէպի հարաւ ճեպընթաց գնացքը ընդհարվեց ապրանքատարի հետ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։ Առայժմ գտել են 36 դիակներ։

ՕԴԵՍՍԱ։ Բացվեց նահանգական զեմստվային ժողովը Խերսոնի նահանգի տնտեսութեան խնդիրը կազմակերպելու նպատակով։

Բացվեց ժողովրդական պատկերահանդէսը։ Ցուցադրված են Էրմիտաժի, Ալեքսանդր III-ի թանգարանի և Տրէտեակովեան գալերէայի օրիգինալները։

ՏՎԷՐ։ Տօրժկում կողոպտված է Համբարձման հին եկեղեցին։

ՌԻԳԱ։ Վիլէնի շրջանի զօրքերի հրամանատարը Օրէնբուրգի համայնքի գիւղացի Կալինինի մահվան պատիժը փոխարինեց 20-ամեայ տաժանակիր աշխատանքների։

Կալինինը մեղադրվում էր 1905 թւի յեղափոխական շարժմանը Իւրէնբուրգում մասնակցելու համար։

ՄՕՍԿՎԱ։ Երկաթուղիների գործադիր սանիտարական մասնաժողովը որոշեց խոլերայի երևալու պատճառով գնացքներով Մոսկվա եկող ճանապարհորդներին քննութեան ենթարկել։ Դմիտրէվսկի և Պօդօլսկի գաւառներում խոլերայի երկու դէպք է երևան եկել։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Նարվայի մասում վեց տեղերում հրդեհ է առաջացել հրդեհումներից։ Այրվել են 6 տներ։ Վնասների քանակը անցնում է 80,000 ռուբլուց։

Քաղաքապետը 300 ռուբլի տուգանքի է ենթարկել «Земщина»-ի խմբագիր Գլինկօ Եանչևսկիին, որը վճարելու անկարողութեան դէպքում փոխարինվելու է 2-ամսեայ բանտարկութեամբ։ Պատճառը թերթի № 333-ի մէջ «Подделка кумировъ» վերնագրով լոյս տեսած յօդուածի տպագրութիւնն է։

Արդարադատութեան մինիստրը Բարձրագոյն թոյլտւութեամբ հեռացել է Պետերբուրգից, յանձնելով մինիստրութեան ժամանւոր կառավարութիւնը իր օգնական Վէրեօվկինին։

ՎԻԷՆՆԱ։ Երեկոյեան յայտարարված է բէյլիսրատի պարլամէնտները դադարեցնելու մասին։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ.
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ամառը գտնվում է ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿՈՒՄ (Կովկաս. հանք. ջրերում), որտեղ ընդունում է հիւանդներին մինչև սեպտեմբեր։ Верхній бульваръ, д. кн. Гирей.

(Ե. Հ. Կ.) 565. 0—17

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ

Աչքի հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամը 10—1
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վելիամինովսկայա փող № 8

(Օ. Մ.) 564. 100—15

ԲԺԻՇԿ

Գ. Յ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Ներքին և վիրաբուժական (խիրուրգ.) հիւանդութիւններ.

Ընդունելութիւնը (առաւօտեան ժ. 11—1. / երեկոյեան ժ. 5—7.

Արսս-Արաքսկայա, տուն Միրիմանովի։

(Ե. Հ. Կ.) 725. 100—6

ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ

ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Բժիշկների որոշմամբ կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, լուացումներ (спринцов.), վէրքի փաթաթումն, ճեղերի քսումն (втираніе) ևայլն։ Ելէքտրականութիւն բէժմատիզմի, պարալիչի, սեռական անկարողութեան և թուլութեան դէմ։ Մասսաժ էլէքտրական գործիքով և ձեռքով. մասնաւոր և ընդհանուր մասսաժ։ Բժշկական մարմնամարզութիւն, ծաղկահատութիւն։ Օտարերկրեայ հիւանդներին ցոյց է տալիս մասնագէտ հմուտ բժիշկների։ Խորհուրդը 50 կոպ.։ Ընդունելութիւնը՝ կանանց—3—3½ ժ., տղամարդանց—3½—4½ ժ.։ Семеновская ул. № 9.

(Կ. Հ.) 77. 50—39

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եղեսիայի եկեղեցական-ծխական օ. բիորդաց միդասեան և տղայոց երկդասեան դպրոցների համար

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ և ԵՐԵՔ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ

Ուսուցչին կը տրվի տարեկան 400 ռուբլի զուտ ռոճիկ. իսկ ուսուցչուհիներին 300-ական ռուբլի, բացի ռոճիկից վերջիններիս բոլորին կը տրվի մի սենեակ։ Ստանձնող ուսուցիչ-ուսուցչուհիները կունենան շաբաթական 25—26 դաս և հերթապահ վերակացութեան պաշտօն։ Ցանկացողները թող անյապաղ դիմեն հետևեալ հասցէով՝ Черезъ Канову. въ м. Эдиссію, Попечительству Армянскихъ училищъ.

(Օ. Մ.) 757. 3—2

Լոյս տեսաւ

ՅՈՎՀ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ

ՈՒՂՏՆ ու ԷՇԸ

Հրատարակութիւն «ՇԻԱՇԱՆԻ» № 3. առատ պէլ՝ 8 գունաւոր պատկերներով, 12 մեծադիր էջ. մանկակ. և ժողովրդ. ընթերցանութեան համար։ Նկարազարդեց Ս. Յովհաննիսեանը։

ԳԻՆՆ Է 25 ԿՕՊ.

Դիմել Բագուի և Թիֆլիսի գրավաճառներին։

(Ե. Հ. Կ.) 748. 5—3

«ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

վաճառվում են

1) «Հայոց եկեղեցու վերանորոգութեան խնդիրը», Երուանդ վ. Տէր-Մինասեանցի գինը 25 կ.
2) «Մի հնչիւնին մի գիր» (վեվագրութիւն), Ստ. Մալխասեանցի գինը 20 կ.
3) «Ընկերվարութիւն և հայ ընկերվարականներ», Մուշեղ եպ.-ի, գինը 30 կ.

Օտար քաղաքներից դիմողները իւրաքանչիւր դրքին 7 կ. աւելի են վճարում, որպէս ճանա պարհածախս։ Գրքերի գինը կարելի է վճարել և պօստային մարկաներով։

(Օ.Մ.) 704. 10—8

Մամուլի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնի

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

«ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԴԻՏՈՂԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆ ու ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ՆԱԽԱԳԻԾԸ»

(Ծխական գաւառական ուսուցիչների համար)

Դիմել Շուշի—Պօղոս Զաքարեանցին կամ Բագրատ Տէր-Սահակեանցին։

(Հ. Կ.) 739. 3—3

Սրանով պատիւ ունեմ յայտնելու հայերէն լեզուով դասագիրք հրատարակող հեղինակներին, որ

ԿՈՄԻՍՍԻԱՅՈՎ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՄ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ։

Հեղինակները, որոնք կը ցանկանան մեր գրախանութի միջոցով սպառել իրանց դասագրքերը՝ թող բարեհաճեն պայմանների մասին դիմել՝ Сухумъ, Книжный магазинъ Г. Мазлемяна.

Յարգանօք՝ Գ. Մազլեմեանց

(Հ.) 713. 3—3

ՇԱՄԱԽՈՒ ԹԵՄԻ դպրոցների համար հարկաւոր են

ԱՒԱԳ-ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Շամախու, Ղուբայի և Մաչրասայի համար,

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

գլխաւորապէս գիւղական դպրոցների համար։ Ցանկացողները թող դիմեն ինձ՝ Բագու, կցելով իրանց ուսման վկայականների պատճէններն ու ծառայութեան ցուցակները։

Թեմական տեսուչ՝ Ներսէս վարդապետ

(Կ. Հ.) 732. 3—3

ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

ՄԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

7—8 ՍԵՆԵԱԿՈՎ

II, III և IV բաղաքամասերում

Սենեակները պէտք է լինեն չոր և լուսաւոր, բնակարանը պիտի ունենայ յարմար բակ և ջուր։

Դիմել Յ. Մելիք Բախտամեանին՝ Пушкинская № 3. կամ Գ. Վարդանեանին՝ Ванкскій пер. № 7.

(Ե. Ու.) 755. 3—2

Печатается и въ самомъ непродолжительномъ времени поступитъ въ продажу:

„СПИСОКЪ ФАБРИКЪ И ЗАВОДОВЪ РОССІИ".

Списокъ этотъ съ разрѣшенія Г. Министра Финансовъ и Г. Министра Торговли и Промышленности—составленный Редакціею «Торгово-Промышленной Газеты» и издаваемый Торговымъ Домомъ Л. и Э. Метцлъ и К°,

ЯВЛЯЕТСЯ ЕДИНСТВЕННЫМЪ ОФФИЦІАЛЬНЫМЪ ИЗДАНІЕМЪ

перечня существующихъ въ Европейской и Азіатской Россіи фабрично-заводскихъ предпріятій.

Какъ оффиціальное изданіе «Списокъ фабрикъ и заводовъ Россіи» будетъ заключать въ себѣ точныя данныя о всѣхъ предпріятіяхъ фабрично-заводской промышленности, свыше 30,000 адресовъ, и кромѣ сего, въ немъ будутъ сообщены впервые самыя полныя свѣдѣнія о всѣхъ табачныхъ и спичечныхъ фабрикахъ, сахарныхъ, винокуренныхъ и кирпичныхъ заводахъ, мукомольныхъ мельницахъ и маслодѣльныхъ заводахъ.

Съ выпускомъ этого единственнаго оффиціальнаго изданія торгово-промышленнымъ кругамъ уже не придется прибѣгать къ различнымъ частнымъ аналогичнымъ изданіямъ, которыя, преслѣдуя исключительно коммерческія цѣли и не заботясь нисколько о полнотѣ и точности свѣдѣній, сообщаютъ, якобы по оффиціальнымъ даннымъ, въ спискахъ фабрикъ и заводовъ уже устарѣлыя, крайне неточныя и далеко неполныя свѣдѣнія.

Цѣна «Списка фабрикъ и заводовъ въ Россіи» по предворительной подпискѣ опредѣлена въ 10 рублей за экземпляръ, каковая по выходѣ изданія въ свѣтъ будетъ значительно повышена.

Подписка принимается въ редакціи «ТОРГОВО-ПРОМЫШЛЕННОЙ ГАЗЕТЫ», С.-Петербургъ, Галерная, 24, и въ Торговомъ Домѣ Л. и Э. МЕТЦЛЬ и К°, Москва, С.-Петербургъ, Варшава.

142. 0—9

Типографія „Экономія" Большая Ванкская № 3.